

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

PÜNKÖST ÜNNEPÉN.

A mi után Mózes epedve vágyott: Vajha az Úrnak minden népe próféta volna és adná az Úr az ő lelkét beléjük,¹ a mit Joel jós szelleme a messze jövőre láthatárán sejtett: És leszen ezután, hogy kiöntöm az én lelkemet minden emberre és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok; a ti véneitek álmokat álmodoznak és a ti ifjaitok látásokat látnak² — az első Pünköszt fönséges eseményeiben mindaz valóra vált. Az ó-szövetségi kegyeseknek Isten tökéletesebb önközlésébe vetett hite, mely a próféták ígéreteiből táplálkozott, nem vallott szégyent s a magasságból származó erő utáni sóvárgás, melyet a törvény folyton ébren tartott, végre kielégült. — Idvezítőnk földi pályája véget ért s tökéletes egészként domborodott ki a tanítványok előtt. Küldetésének, mivoltának fensőbb eredetén rajta volt már a mennyei pecsét, melyet reá a föltámadás csodája ütött. Ő maga — túl a földi létnek megaláztatásán — ott ült Atyja jobbán, a világot kormányzó örökkévaló erők és hatalmak trónusán. Ha egykoron Jehovának a chaosz fölött lebegett szelleme a teremtményekkel közölte volt magát, miután ezek a teremtő isteni ige által, tökéletesbedő lét alakját öltöttek magokra: Istennek Idvezítőnk életében végbement tökéletes külső önkijelentése s az ő megdicsőülése után nem természetesen, nem önként kellett-e következnie Isten ama legtökéletesebb, benső önközlésének is, mely a Szentlélek műve?

Mikor a Pünköszt napja eljött volna, valának a tanítványok mindnyájan egy akarattal együtt. Akkor nagy hírtelenséggel lön az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat, a melyben ülnek vala. És látának kettős tüzes nyelveket és üle mindenikre azok közül. Megtelének pedig mindnyájan Szentlélekkel és kezdének szólni más nyelveken, a mint a Szentlélek ad vala nekik szólniok.³ E zúgó szélnek zendülése, e tüzes nyelvek lobbanása mellett — mint egykoron mennydörgés és villámlás közepette a két kötáblára — egyenest szívöknek redőibe véste be a Mindenható örök akarátát. A korább csüggeteg, félénk tanítványok, kik a mestert nemrég megtagadták s néhány héttel előbb megriasztott madárfiakként rebbentek szét mellőle, ebben az órában csodálatos benső átalakuláson mennek át. Keblökben égi ihlet lángja gerjed; szemeik előtt megjelen a megdicsőült Idvezítő magasztos alakja; szívöket mély megindulás és boldogító gyönyör tölti bé s az elragadtatás mámorában ringatózó lelkök titokzatos nyelven rebeg hálát neki s rakja lábaihoz szereteie, ragaszkodása és hódolata minden kincseit. Majd föltetszik tekintetök előtt hivatásuk egész nagyszerűsége s ök, kiknek balgatag szívök valamikor kicsinyes földi érdekeknek, rangnak, hatalomnak híu ábrándképein csüggött, most mély komolysággal, bátor eltökéléssel indulnak annak az útnak, hol földi jólét helyett csak üldöztetés, zaklatás, szenvedés várakozik rájuk. Most már ök két világban élnek, mert a láthatlan világ rejtélyei is föltárvák előttök. Csak lábaikkal tapodják e múladó föld porát, hol magokat jövőre néknek érzik, de szívök egy tökéletes örök haza javaiért eseng s fejük köré egy jobb világ sűgarköre fonódik. E szebb hazának dicső téreit, a palmaágot, amely onnan feléjük integet, nem bírják egy percre sem feledni s az üldöztetések száz meg száz veszélyén, ezer gyötrelmein, a kísértések csabításain, börtönök sötét éjjelén és máglyák lángjain keresztül ellenállhatlanul

¹ IV. Mózes 11, 29. ² Joel 2, 28. ³ Apost. cselek. 2, 1-4.

törnek előre érte. A kik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyat növelnek, mint a sasok, futás nem lankasztja őket, járás-kelés el nem gyalítja.¹ Az égi származású hitnek sasszárnyai fűzvék vállaikra s ők bizton szállnak át az erköcsi romlottság szédítő örvényei fölött, hol az ó-világ minden hatalmával, gazdagságával, művészetével, tudományával együtt tehetetlenül fetreng és vergődik.

Három világrészben hordozták meg diadalmasan azt a zászlót, melynek büszke fölírata mennyei polgároknak² hirdette őket. Hitök csakugyan diadalmat vett a világon.³ S mikor halálukkal a lobogó kezökből kihullott, már derülni, tisztulni kezdett az ó-kor szellemi s erköcsi ábrázatának sötét, vigasztalan képe. Az óta századok szálltak el hosszú sorban a keresztyén egyház történelme fölött; életfolyama, mely szent lelkesedés tiszta, üde forrásából fakadt, kútfejtől távolodtában, nem egyszer zavaros hullámokat hömpölygetett árján. Az égi láng szeplötlen lobogását földi indulatok salakja, emberi gyarló szenvedélyek, vakhit, rajongás, babona, gyűlölet hányszor zavarták meg, hányszor szennyezték be! Adáz testvér-harcok elvakult hevében, Isten dicsőségének hazug jelszavával hányszor gyújtották fel ismét a máglyák lángjait, keserű gúnyjául a Szentlélek hiabavaló, meddő munkájának! Ám az isteni kéz érintésére, mely a keresztyén egyház bölcséjét ringatta s történelmét sem hagyta teljesen magára, reformátoraink fenkölt lelkületében ismét lobbot vetett a hamvadozni látszó ősi tűz s az apostolok hősiességét, halált megvető rettenthetetlen bátorságát magyar reformált egyházunk gyászos korszakainak is nem egy lélekemelő jelenetében látjuk ismétlődni. S hogyha közöny, lanyhaság zsibbasztó ólom-súlya üli is meg egyházunk teste tagjait: születése napján, a pünkösti harangok édesgető szóalára még ma is boldog örömmel merül el a régmúltak csodás emlékébe — s kútfejének kristálytiszta vizéből ne meríthetne-e ismét megújódást?! . . . Oh, jövel is hozzánk, áldott Szentlélek, végy szállást szívében! Öntözd meg égi harmatoddal hitünk virágának bágyatag szirmai! Világítsd meg előttünk bűneinket s azt a mondhatlan, mérhetetlen kegyelmet, mely a Jézus Krisztusban osztláyrészünkké lön; gyűjtsd föl bennünk a hálát mennyei Atyánk s az ő egyszülöttje iránt s olts keblünkbe felebaráti igaz szeretetet, a mely Istennel egyesít bennünket! Az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, az Istenben

marad és az Isten abban.¹ Jövel, hozz magaddal tiszta, boldogító pünkösti örömet, ünnepi áhítatunkat szenteld meg és áldd meg.

Sass Béla.

Közérkölcseink s a lelkipásztor hivatása.

(Folytatás.)

És most — tisztelt értekezlet — megfestése után a való eme sötét képének, hadd forduljak a vallás eme megörzött híveinek gyülekezetéhez; hadd kérjem őket hazafiúi és vallásos buzgalommal: gondolkozzunk e bajok gyógyításának módja és a megváltásnak eszközei felett. Hol találhatnók fel a hatásos gyógyerejű szert és miképpen alkalmazhatnók azt?

Én abban a derűs hiedelemben élek, tisztelt uraim, hogy a hathatós gyógyszert megtalálni nem is olyan nehéz; megtalálása mindenesetre könnyebb, mint alkalmazása. Azt hiszem, mindnyájan tudjuk, hogy a vázolt bajok az uralkodó emberi gyarlóságok, a járványos lelki betegségek káros hatása ellen van egy hathatós oltó szer; nem új találmány; önként terem és fejlődik ki az emberi művelt léleknek tiszta redői között s a jeleseknek és a valódi nagyoknak vezető erköcsi eleme. És ez: a kötelességérzet.

A kit gondolataiban és tetteiben a kötelességérzet irányoz, annak lelkületéből számüzve van uralgó hatalma mindazon rosszra vezető gyarlóságoknak, melyekben korunknak fentvázolt erköcsi hibái gyökereznek. A kötelességérzettel nem fér meg egy lélekben együtt a hiú nagyravágyás, a túlzott igények uralma, a munka nélkül való meggazdagodás ellenállhatatlan vágya. Mert a nemes kötelességérzetnek egy a törekvése: a becsületes munka; s egy a jutalma: a teljesített kötelességszülte nyugodt lelkiismeret; a mi ha megvan, az, akinél megvan, nem eseréli azt fel a hiú külső csillogásnak semmiféle esábitó fényével.

De ha így van is, ha eme felfogásban bizonyára mindnyájan osztozunk is, megtalálván a gyógyszert — az a kérdés bukkan fel már kezdetben előttünk: találhatunk-e alkalmas eszközt arra, hogy ezt a szert, eme nemesítő, védőanyagot egy nemzedéknek vérkeringésébe átvezethessük, hatását egy egész korszakemre nézve érezhetővé tehessek? Talán igen, tisztelt uraim. Hiszen kínálva kínálkozik célunkhoz ily eszközül keresztyén vallásunknak a maga egyszerűségében fenséges tanítása. Krisztus urunk által hirdetett tana a szeretetnek az a varázs-eszköz, mely a kötelességérzetet észrevétlenül vezet magával be millióknak lelkébe. A kinek az írás ama tanítása: „szeresd felebarátodat” lelkében gyökeret ver, az munkálkodni fog embertársaiért éppen úgy, mint magáért és övéiért; annak lelkében folyton hangozni fog e nemes munkára sarkaló szózat, szózata a — kötelességérzetnek. És a munkának eme tiszta ösztöne mellett, gyarló indulatoknak számára nem marad elég hely a józanul vallásos embernek lelkében, a kinek a teljesített kötelesség tiszta öntudata, boldogító érzete léleknyugodalmat, örök reménykedést, önbizodalmat nyújt földi pályáknak meg nem becsülhető úti társául. A ki így él, az bizonyára vallja a keresztyén életbölcséletnek amaz alaptételét, melyet előadásomnak bevezetésében szavakba foglaltam, a mely vallásos meggyőződésnek, a tiszta hitnek boldogító befolyásáról.

¹ Ezsaiás 40, 31.

² Filippi 3, 20.

³ I. Ján. 5, 4.

¹ I. Ján. 4, 16.

Ugyde, emez alaptétel mellett ismét egy új kérdés állja útunkat és vár megoldásra; egy nagy általános érdekű kérdés. És ez az, hogy ha már kínálkozva kezünk-ügyében van az eredménnyel biztató gyógyszer, ha már rendelkezésünkre áll az alkalmazásnak eszköze: mily módon kell élnünk ez eszközzel, hogyan kell alkalmaznunk azt? Mily módon gátolható meg a vallásosság vonzó erejének lankadása? Mily módon termékenyíthetők meg az emberi lelkek a vallásosságnak, a tiszta, tevékeny s nem csupán csak a külsőségekben veszteglő vallásosságnak befogadására és tántoríthatlan megőrzésére?

Én azt hiszem, tisztelt értekezlet, hogy a felelet ismét kézen fekvő, egyszerű: t. i. oly módon, mint a keresztyénségnek felviradásakor — a tanítás által; oly módon, a mint Jézusunk tanítványai eselekedtek volt — a szeretet igéinek hirdetésével.

A keresztyéni szeretet igéinek tanításával a családi tűzhelyen a szerető, gondos szülői nevelés útján és az egyházban a lelkeknek hivatott pásztora a lelkesek által.

A lélek idomításnak valódi műhelye, t. uraim, — a családi kör. Hiszen hát hogyné! Hiszen ez az emberileg lehetséges önzetlen, meleg szeretetnek igazi szentélye! A szülői szeretetnek olvasztó, éltető melege oly varázserő — s a gyermek lelkületének kiforrás, jegecedés alatt fejlődő alkatelemei annyira idomíthatók, hogy mindezekkel csak bölösen bánni kell tudni és akarni s az eredmény elmaradhatatlan: az okos szeretettel nevelt gyermek annak idején, mint a vallásos erényekben, ép erkölcsökben gazdag, s egyéniségében független ifju lép ki az élet színpadára.

A gyermeknek a gondviselés bölös intézkedése által természetes eszményképei a szülők, ezeknek példája ellenállhatatlan vonzerőt gyakorol lelkületére; és ha gátló körülmények közbe nem folynak okozatszerű természeti következetességgel alakul szülőinek mássává. Az anyának dédelgető szeretete, gyöngédsége, a házi tűzhely körül naponta látható rendszeretete, takarékos gondossága; az apának szilárd tette kész jelleme, szigorú igazságossága, férfias bátorsága, jóban és rosszban csüggedetlen önbizodalma, hiuságmentes nemes törekvése úgy saját érdekkörében, mint a közérdekek terén... s mindezeknek koronájául mindkettőnek vallásos, mély hite Isten gondviselésében: a gyermeknek fogékony lelkületén, mint tiszta lapon rajzolódik le és örökődik meg. Az a szülő, a ki felfogja és helyesen fogja fel szülői fontos kötelességét és nemes hivatását saját szülőiteivel szemben s a ki nemesak szavaival, a melyek nyom nélkül elrepülhetnek, de sokkal inkább mindennapi példaadásával vezeti gyermekei nevelését, az biztos lehet abban, hogy fáradsága megtermi gyümölcseit. Míg ellenben az a szülő, a ki még a keresztyénség második évezredének végén is, bizonyos pogány közömbösséggel mindenre inkább gondol, mint arra, hogy gyermekeit nemesak táplálnia, nemesak ruháznia és iskoláztatnia szülői hivatása, hanem lelkükben is kiváló gondnal nevelnie, nevelnie okos egyszerűségben és belőle testben és lélekben a lehetőleg jelest formálni meg: az a szülő mulasztást követ el maga, gyermeke, hazája és vallása ellen.

És tisztelt uraim e nagy, sőt mondhatjuk bűnös mulasztást hányan, de hányan követik el! A szülőknek mily kis hányada az, a mely a szülői valódi hivatást felfogni s felfogván érvényesíteni képes! Hány és hány ezrei a gyermekeknek nőnek fel tulajdoképeni nevelés nélkül s lesznek játékszerévé, martalékává a véletlen

befolyásának, a környezet sokszor áldatlan káros behatásának. Épen ezen eltagadhatatlan szomorú tény az, a melyet mérlegelni kell annak, a kinek a közerköleség java szívén fekszik s a ki arra befolyást gyakorolni magában hivatást érez; épen ezen tény az, mely oly nehéz feladattá teszi a közerkölesök nemesítésének nagy munkáját.

Mondhatja valaki, — bizonyára mondják is önméltóságokra sokan, — hogy hiszen ott vannak az iskolák, pótolják hát azok, a mit a szülők elmúlasztanak... De a ki így beszél, az — legalább az én felfogásom szerint — gondolkodás nélkül beszél. Az iskola általánosságban szólva, sohasem pótolhatja egészben, sőt kicsiny részében is alig, mindazt, a mit a szülők a házi tűzhelyen gyermekeik nevelése körül elmúlasztanak; nem is lehet ez feladata az iskolának, mert ily feladat megoldására az nem is képes. Elég ha az tulajdonképeni rendeltetésének, a tanítás céljának, t. i. az értelem fejlesztésének felel meg kellően; ezzel kiérdemelte feladatát; de az erköles nevelés, lélek idomítás nagy munkájában csak nagyon elvéve s akkor is csak igen kis mértékben lehet munkatársa a szülőnek.

Ugy áll tehát a kérdés, t. uraim, — hogy mindennek előtt — a szülőket kell nevelni; s azokat a felnőtteket kell részesíteni a tiszta erkölesök tanításában, a kiket szülők gondatlanságában rejlő balvégzetük, vagy sorsuknak egyéb mostohasága megfosztott attól, hogy gyermekkoruktól kezdve a szülői gondos, bölös nevelésben, lelkük erköles jó tartalmának folytonos gyarapításában részesülhettek volna. Ezeket kell mindenekelőtt nevelni, hogy aztán, annak idején ők is nevelhessék övéiket s övéikben a jövő nemzedéknek keresztyén erkölesökben gazdag légióit szaporíthassák. Ez a legsürgősebb „felnőttek oktatása.“ Ez az első és legnehezebb, — ép azért megváltói lelket és apostoli buzgóságot feltételező feladat.

(Folyt. köv.)

Szűnyogh Szabolcs.

A kolozsvári papválasztáshoz.

Igen tisztelt Szerkesztőség!

Fogadja a t. Szerkesztőség meleg köszönetemet azon szíves előzékenységeért, melylyel a kolozsvári papválasztás okmányszerű ismertetését közreadta, sőt annak törvényeinkbe ütköző voltát „kanonista“ által akkora szakértelemmel és oly meggyőző okokkal bizonyította, hogy azzal szemben az „illetékes körök“ csak mély hallgatással tudnak védekezni, mert azon barátságatlan feljajdulást, hogy a „Debreceni Protestáns Lap“ miért foglalkozik erdélyi ügyekkel, az általam előadott tények és „kanonista“ által azokból a törvények alapján éles logikával levont igazságok cáfolatául tekinteni talán még sem lehet.

Hogy a szabad szó, ellenvélemény többé ne találjon helyet erdélyi egyházi ügyekben, itt minden okosan el van intézve. Új hivatalos lapot alapítottak, mely mindenütt csak a nagy alkotásokat, nagy sikereket lássa és dicsérje. Ne legyen ki a hatalmasok álmát zavarja. Csend és rend uralkodjék Kolozsvártt, úgy mint Varsóban.

A Zsinati törvények 8-ik §-a ma már alig egyébre való, mint alkalmas köpenyeg a törvény megkerülésének fedezésére. Ennél fogva az ezen szakaszban lefektetett különállásunknak csak szomorú következményeit tapasztaltuk úgy köz-, mint magánjogi terén.

Az 1882. évi Zsinati törvényt módosító

külön erdélyi törvénykönyv a királyhágóntúli velünk úniált egyházkerületeknél rossz vért szülvén, 1892-ben már „szász circum-spectussággal“ nem törvényeknek, hanem „*Utasítás*“-nak kereszteltük azt a kis füzetet, melybe a mi speciális eltéréseinket belefoglaltuk.

Aztán ez most alkalmul és alapul szolgál a hatalmasoknak, hogy ha kell rögtönzött új utasítást faragjanak és azt *speciális erdélyi* esetnek nevezzék el, nem respektálván rögtönzött utasításaik hozatalánál semmi pozitív törvényt.

Ennek a nevetségesen szomorú helyzetnek kifolyása, hogy én és társaim egyházkerületünk közgyűléséhez, mint a törvények legfőbb öréhez folyamodtunk az alábbi panaszos kéréssel és indítvánnyal.

Mindkettőt teljes szövegében idezárom, kérvén részükre a nyilvánosságot és ezzel az igazságot megillető támogatást.

Mély tisztelettel lévén

Kolozsvártt 1898. május 21-én:

Somodi István.

A kérvény szövege ez:

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Alólirottak, hivatkozva az erdélyi ev. ref. egyházkerület „*Utasítása*“ 50. §-ára, mely szerint az egyházkerületi közgyűlés az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek a Zsinati törvény 8. §-ában foglalt korlátok között *törvényhozó testülete*; továbbá hivatkozással az „*Utasítás*“ 61. §. c) és m) pontjára, mely szerint az *egyesekeknek és testületeknek a közgyűléshez intézett kérvényei, indítványai és panaszai feletti határozás* az egyházkerületi közgyűlés jog és hatáskörébe utaltatik: bátrak vagyunk egy nagy fontosságú köz- és alkotmány sérelmi ügyben orvoslásért magas színe elé járulni az alábbiakban.

Sérelmi panaszunk tárgya a kolozsvári ev. ref. egyházközség negyedik papi állomásának betöltése körül immár hirhedtté vált némely eljárások. Előre hangsúlyozzuk, hogy e sorokban nem papválasztás elleni panasszal élünk, mely bírósági hatás és jogkörbe tartozik (Zsin. törv. 300. §. 1.), hanem az egyházkormányzás különböző faktorai által elkövetett oly *törvénysértések és jogesorbitások* ellen kérünk orvoslást a multa és praeventív intézkedéseket a jövődre nézve, a melyek nagyon is alkalmasak arra, hogy az egyházunk jogrendjébe vetett bizodalmat teljesen megrendítsék.

Sérelmi panaszunkat következőkben terjesszük elő:

1. Sérelmes a Méltóságos Igazgató Tanács azon eljárása, melylyel az „*Utasítás*“ 181. és 190. §§-ai rendelkezése dacára a kolozsvári negyedik papi állomást öt éven keresztül engedte betöltetlenül állani az egyházközségnek a betöltést többszörösen sürgető határozatai dacára és a nélkül, hogy erről a Főtiszteletű kerületi közgyűlésnek jelentést tett volna.

2. Sérelmesek a Főtiszteletű és Méltóságos Püspök úrnak, mint az „*Utasítás*“ 166. §-a értelmében püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségünk *papki-jelölő és választó gyűlésünk törvényes elnökének* következő eljárásai és mulasztásai:

a) Nemesak megengedte, hanem a Zsin. törv. 194. §-ának d) pontja tilalma ellenére maga javasolta e lelkési állomás eddigi ezerforint javadalmának hat-száz forintra való leszállítását;

b) nemesak elnézte, de egyenesen maga javasolta a lelkészválasztó jogosultságról szóló Zsin. törv. 195. §-ának és ezt az erdélyi egyházkerületre nézve módo-

sító „*Utasítás*“ 192. §-ának figyelmen kívül hagyását és azt, hogy az egyházközségi képviselő testület nyilvánítsa magát papválasztásra kizárólag jogosultnak;

c) nem tartotta, illetőleg nem tartatta meg a Zsin. törv. 195. 196. 197. §§-ait a díjlevél-kiállítás és a választás előkészítése tekintetében;

d) nem tartotta és nem tartatta meg a Zsin. törvénynek az „*Utasítás*“ által teljesen érvényben fentartott 199—203. §§-ainak rendelkezéseit a meghívás körüli eljárásra nézve;

e) nem tartotta meg a Zsin. törv. 199. és 203. §-át, sőt azok egyenes rendelkezése ellenére a meghívás mellett szóló 33 és ellene szóló 22 szavazat dacára a *meghívást határozatképpen enuniciálta*, mikor a törvény idézett szakaszai a meghívást a szavazatok ily aránya mellett határozottan *meghíusultnak* nyilvánítják;

f) a hozzá, mint a püspöki vizsgálat alatti egyházak ellenőréhez, quasi espereséhez felterjesztett választási jegyzőkönyvből nyilván kitűnt tövénytelenések folytán a Zsin. törv. 203. §-a rendelkezése alapján a *választást hivatalból meg nem semmisítette*, s az új választást el nem rendelte és a választási elnök ellen a Zsin. törv. 301. §. 2., 3., 4., 7., 8. pontjai rendelkezése szerint a fegyelmi eljárást meg nem indította.

3. Sérelmes a Méltóságos Igazgató Tanács azon eljárása, mely szerint a mennyiben a 2. pont alattiak neki bejelentettek, a törvény ellenére azokat az eljárásokat és mulasztásokat tudomásul vette és helybenhagyta.

4. Sérelmes a Méltóságos Igazgató Tanács azon eljárása, melylyel 3963—897. számú határozatában az „*Utasítás*“ 21. és 22. §§-nak világos rendelkezése ellenére a választás ellen beadott panasz elsőfokú elbírálására magát jogosultnak nem tekinti, hanem a törvény kötelező voltától eltekintve és usurpálva a törvényhozó testület törvényváltoztatási jogát *elvi határozattal* az „*Utasítás*“ 21. és 22. §§-ait megváltoztatja és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek vitás közigazgatási ügyeit az illető egyházmegye forumához utasítja, s a törvényhozó testület jóváhagyását ki sem kérve, meg sem várva, e határozatát azonnal érvényre emeli, sőt visszaható erővel ruházza fel, s így a törvényt állítólagos elvi határozatával hatályon kívül helyezi.

5. Sérelmesek a kolozs-kalotai egyházmegye köz-igazgatási bíróságának, s illetőleg elnökének azon eljárásai, melyek szerint

a) bíráskodást vállalt oly ügyben, mely a törvény szerint hatáskörébe nem tartozott;

b) bíráskodási folyamatban sem a Zsin. törv. 230., 231., 232., sem a 322., 325., 327., 328. §§-ai és ezeknek folyamánai tekintetbe nem vétettek, s így minden kihallgatás nélkül hozta meg az 1—1898. II. szám alatti ítéletet, mely az idevonatkozó összes egyházi törvények arczúl csapása;

c) azon eljárása, mely szerint, bár elismeri ítéletében, hogy a választási eljárás körül szabálytalanságok fordultak elő (így nevezi a nyilvános törvénytelenéseket), mégis panaszlókat marasztalja el 28 frt bírósági ülés tartási díjban, holott a törvény azt a vétkes rovására írja.

6. Sérelmes a Méltóságos Igazgató Tanács, mint Közigazgatási bíróság, illetőleg elnöke azon eljárása, hogy ez ügyben, mint Közigazgatási bíróság ítélezett másodfokon akkor, mikor mint közigazgatási hatóság es quasi választó, vagy papot ajánló a választás, s illetve meghívás tövénytelen folyamatában részt vett.

7. Sérelmes a Méltóságos Igazgató Tanács, mint közigazgatási bíróság azon eljárása, midőn 47—898. számú ítéletében tudva, *s az okmányok és törvény ellenére valótlan állít* abban, midőn azt mondja, hogy a papválasztás megsemmisítését maga után vonó okok elkövetése *meghívásnál lehetetlen*, s a szóban forgó papmeghívást a Zsin. törv. 199—203. §§-ai rendelkezésének megfelelőnek állítja és azt mondja ki, hogy „csak a pályázat útján papválasztás ellen érvényesíthető jogorvoslat” és ezen a fennálló zsinati törvényekkel ellenkező állítások alapján hivatolt ítéletében minden jogot és törvényt lábbal tipor.

Főtiszteletű Kerületi Közgyűlés!

Sérelmeink igazolására van szerencsénk visszavárolag idemellékelni A) alatt 3090—1897. szám alá beadott panaszlevelünket eredetiben, a vele kapcsolatos igazgató tanácsi leiratot, mely 3963—1897. szám alatt adatott ki, továbbá a kolozs-kalotai egyházmegye bíróságának I—1898. II. számú határozatát, az azt kiegészítő költségekre vonatkozó végzésével B) alatt, — a kolozs-kalotai egyházmegye bíróságához eredetiben adott panaszunkat C) alatt, és végre az Igazgató Tanács, mint Közigazgatási bíróságnak 47—1898. szám alatti ítéletét D) alatt.

Sértve és kijátszva érezzük magunkat úgy is, mint a kolozsvári ref. egyházközség tagjai papválasztási jogunkban, úgy is mint magánszemélyek igazságtalan elítélésünkben anyagilag. Jogorvoslatot kérünk úgy ezek, mint a hivatolt törvények szándékos kijátszása és mellőzése folytán beállott jogesorbítás és törvénysértés tekintetében.

Méltóztassék sérelmeink megvizsgálására egy kebelből alakítandó vizsgáló bizottságot kiküldeni s annak jelentéséhez képest az összes jogesorbítók, törvénysértők, hivatali mulasztással terheltekkel szemben a fegyelmi vizsgálatot az Igazgató Tanácsal *hivatalból* megindítani s az összes eljárásokat ez alapon, mint törvényteleneket megsemmisíteni, és intézkedni különösen arról, hogy egyház szervezetünkben az a képtelen helyzet, hogy az Igazgató Tanács, mint egyházkerületi közigazgatási bíróság saját intézkedéseit, mint közigazgatási hatóságát bírólag elláthassa, megszüntetessék az által, hogy az Igazgató Tanácstól egészen független egyházkerületi bíróság szerveztessék.

Mély tisztelettel lévén a Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésnek

Kolozsvárt 1898. május I-én.
alázatos szolgálai:

Somodi István,
ügyvéd és presbiter
és társai.

Az indítvány szövege ez:

Indítvány.

Alólírott több konkrét esetből s legutóbb a kolozsvári ev. ref. egyházközség papválasztása alkalmából tapasztalva azt a ferde jogi állapotot, mely abból ered, hogy az egyházkerületi állandó Igazgató-Tanács egy személyben az egyházkerületnek legfelsőbb közigazgatási hatósága (Utasítás 43. §.) és egyszersmind legfelsőbb közigazgatási bírósága is (Utasítás 212. §. a) pont): a minek eredménye az, hogy oly ügyekben, a melyekben mint közigazgatási főhatóság intézkedőleg, vagy jóváhagyólag befolyt, bírólag akár első, akár felsőbb fokon bíraskodik is, a mi pedig nemesak jogilag képzetlenség, de nyilvános ellenmondásban van a Zsinati

törvény 310. §-ának a), de különösen e) pontjával és sokszor még az e) pontjával is, — e jogilag lehetetlen helyzet megszüntetésére nézve indítványozom:

„Mondja ki a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés, hogy fentartván az erdélyi ref. egyházkerület utasítása 43. §-át és a törvényeknek az állandó igazgatótanácsra, mint közigazgatási felelős hatóságra vonatkozó szakaszait, teljesen törli az Utasítás 212. §-át s a helyett alkalmazza a Zsinati törvényeknek az „Egyházkerületi bíróság”-ra vonatkozó 286—290. §§-ait.”

Ezzel nemesak az lesz elérve, hogy az igazgatótanácsnak előbb említett ferde helyzete megszűnik, hanem az is, hogy a közigazgatási bíróság és fegyelmi ügyész tárgyalása is egy testületre lesz ruházva s a mellett, midőn egyházkerületünkben egy tarthatatlan helyzetet orvosolunk, egyszersmind a Királyhágón-túli testvér egyházkerületekkel való szorosabb unio felé is egy kívánatos lépést teszünk.

Indítványomat a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés szíves figyelmébe ajánlom és tisztelettel kerem a Méltóságos igazgató-tanácsot ennek a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűléshez való felterjesztésére.

Vagyok a Méltóságos igazgató-tanácsnak Kolozsalázatos szolgálja

Somodi István,

ügyvéd,
egyházkerületi képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

Kérelem a debreceni kollégium akadémiai nagytiszt. és tekintetes tanári karához.

Azok közé tartozom, akik ott nőttek fel a debreceni kollégium falai között s akiknek ennek következtében — legalább az én felfogásom szerint — becsületbeli kötelességek a protestáns és hazafias közmívelődés ama esarnokára mindenkor tiszteletteljes szeretettel tekinteni fel s hálásan emlékezni meg azokról az apai kezekről, melyek ifjú korunk napjaiban tántorgó lépéseinket a kötelesség, komoly munka és becsületesség ösvényén annyi gyöngédséggel támogattak s lehetővé tették azt, hogy a tudományos ismereteken kívül bennünk az egészséges ethikai tartalommal bíró karakter is megacélosodjék.

Azért, habár kollégiumi pályám végződése óta, immár idestova azt a másik akadémiai tanfolyamot is nemsokára végig futom, melynek végén tölem a nagy leckét nem önök, hanem majd egy más ridegebb censor veendi fel mondhatom: a debreceni kollégium iránt érdeklődni még ma is tudok s annak fejlődése lelkemet mindig igaz örömmel tölti el.

De a kit szeretünk, azért aggódunk is. Aggódunk különösen akkor, ha a hálás emlékekhez, mikkel szívünk telve van, önérdek is kapcsolódik. S így vagyok én most, midőn a tollat kezembe veszem s aggodalmaimnak — tudós tanári kar! — önök előtt szabad kiömlést engedek. Kérem pedig önöket szeretettel, hogy amiket itt irándok, vegyék azt úgy, mint úgy az intézet, mint az ifjuság őszinte jó barátjának már vagy indokolt vagy indokolatlan skrupulusait, melyeknek forrása tiszta s szennyes iszapot magában soha nem tűr. Elvégre is, ha panasz, ha aggodalom van: sokkal jobb, ha azt barátainktól halljuk meg, semmint azoktól, kik a szünnyogot is megszürik, de csak azért, hogy a vizet annál inkább felzavarják.

Itt a vidéken a hír azt rebésgeti, hogy az *önök tanítványai s főképpen a jogászok derűre-borúra párbajoznak!*

Van-e ennek a hírnek komoly alapja s ha igen: miben áll az, nem tudom. De annyit igenis jó lélekkel mondhatok, hogy a hír terjed s terjesztői speciális esetekre hivatkoznak: neveket említenek s ott, a hol erre tér és alkalom adatik, e veszedelmes epidémia felett kemény ítéletet is mondanak.

A szülők pedig teljeseleg aggodalommal s egyenesen önökre apellálnak.

Nagytiszteletű s tekintetes uraim! Én is a szülők közé tartozom. Fiam van nekem is s hajlamai után ítélve úgy sejttem, hogy a jogi pályára lép. A fentebb mondottak után szó sem fér hozzá, hogy a fiu másuvá menjen, mint az önök lábaihoz, illetve a debreceni kollégiumba. S ha csakugyan oda kerül, *parancsképpen* fogom lelkére kötni, hogy önöket ne csak úgy tekintse, mint tudós mestereit, hanem mindenekfelett úgy *tisztelje*, mint nekem — az apának — helyetteseimét. Ugyanazért arra is instruálva lesz, hogy helyzetét fegyelem tekintetében önökkel szemben úgy fogja fel, mintha előttem állana és soha még csak álmában se gondoljon arra, hogy önök nem az ő javát akarnák. A kérésem csak az, hogy a részemről ekként átruházott és kért apai tisztet szíveskedjenek önök magokra vállalni s ha a fiu valamikor okot szolgáltat rá, minden sentimentalismustól vagy divatos phrasistól eltekintve, fegyelem dolgában éreztessek vele az apai tekintélyt ama feltétlen súlyát, mely gyermekével szemben sértést nem ismer, hanem igenis szent kötelességet.

Meglehet, hogy ez az én felfogásom a mai, jelzavakon lovagoló világ gusztusával nem quadrál és nagyon is ósdi; de hát soh'se törődjünk ezzel; én magam sem vagyok már tegnapi gyerek s Herder-rel értek egyet, a ki szerint „ha a fiú az iskolában meg nem tanulja a jót, ugyan hol tanulja azt meg? Ha már az iskolában rosszat cselekszik, hol nem fogja azt üzni? Polgári köreinkben nagyon alászállott a jó, a szigorú erköles tisztelete; a házi nevelés évről-évre puhább s minden az illem, az udvariasság s — tegyük hozzá — virtuskodás külmáza alá búvik.“* Okos szavak ezek, s én távol a fiamtól idehaza percig sem tudnék nyugodt lenni, ha tudnám, hogy önök az okos, igazságos, de feltétlenül szigorú fegyelem fékét nem alkalmazzák. Mert nekem ugyan az a sokak által hánytorgatott modern nevelési rendszer édes-keveset ér, ha gyermekemet lelövik, agyonszúrják, vagy — a mire a jobb érzésű fiatal jogászoktól példát éppen a minap hallottam — a fiú, a kiért élek, hozzám örökre elnyomorodva tér haza.

Tehát azt akarom mondani csak, hogy *fegyelmet, fegyelmet és ismét fegyelmet a párbajozó fráterekkel szemben!* Olyat, a milyet az apa köteles gyakorolni. Erre kisebb-nagyobb mértékben minden ifjúnak szüksége van s okos szüle ezt rossz néven nem is veszi, mert legalább biztosítva van arról, hogy gyermekére gond van és olyan környezetben nevelkedik, hol a nyeglék, krakélérek meg nem türenek. *Ki kell tiltani az iskola falai kösül feltétlenül a párbajozókat s a kitiltást végre is kell hajtani.* Itt a nagylelkűsködés veszedelmessé válhat. Ez lesz a legjobb orvosság. Ez fogja emelni a debreceni kollégium tekintélyét s csakis ez képes megnyugtani bennünket,

* Herder: Werke. 1814. XIII. 10.

szülőket, a kik e nélkül kénytelenek leszünk ezt az intézetet ott hagyni.

Ti pedig, ifjú emberek, ne higgyétek azt, hogy a becsület és bátorság próbaköve a pisztoly, vagy a kard pengéje volna. Lássátok az én időmben, meg az apátok idejében az efféle virtuskodásnak még hire-hamva sem volt . . . de azért mernétek azt állítani, hogy becsület dolgában nálatok hátrább állunk . . .!? A mi meg azt a bátorságot illeti? „Öregapátoknak“, Jókainak van igaza; hogy t. i. több bátorság kell ahoz, hogy valaki barátja váltójának az aláírását megtagadja, mint ahoz, hogy kard- vagy pisztolyhegyre kiálljon. Jegyezzétek meg ezt jól s vessétek meg azt, ki egy felkötött vagy elnyomorodott *kart* többre becsül az *ép koponyánál*.

Nagyrészetektől felteszem, hogy a szélhámosság nem kenyeretek. Nohát tegyetek erről bizonyosságot azzal, hogy az izgatókat vessétek meg. Ha megsért benneteket valaki? ott vannak tanáraitok s ott van a *becsületszék*; forduljatok ide, — itt az elégtétel meglészen.

Egy apa.

E felszólalást, a mely egyházi közéletünknek egyik tekintélyes és buzgó munkásától származik, lényegében és célzatát tekintve teljesen jogosúlnak és helyesnek találjuk mi is, mert ez ellen a kóros társadalmi jelenség ellen egyháznak és iskolának s minden tisztességes komoly embernek küzdeni kötelessége s ez a küzdelem soha sem időszerűtlen. Hogy ifjúságunk körében is fordultak elő az utóbbi évek folyamán elég gyakran párbajozások arról sajnos tudomásunk van. De akadémiai hatóságaink nem nézték egészen tétlenül e kóros epidémia térfoglalását, hanem már 8 évvel ezelőtt a jogakadémia mostani dékánjának kezdeményezésére az akadémiai tanács az egyházkerületi közgyűlés hozzájárulásával fegyelmi úton is igyekezett gátat vetni a bajnak, az akadémiai törvények közé iktatván a következő rendelkezést: „*a mely akadémiai tanuló mást párbajra hív vagy más kihívását elfogadja, az ezen ténye által a főiskola kötelekéből kilépettnek tekintetik.*“ (Isk. Törv. 64. §. Egyházker. Közgy. 1890. 360. sz. végzés.) Ezzel a főiskola s az egyházkerület megtette a lehető, sőt e tekintetben úttörőnek mondható; csak egy dolog szükséges még hozzá, t. i. az, hogy a szabály minden esetben szigorúan végre is hajtassék? Ennek sem áll semmi útjában, csak fel kell kérni a helybeli rendőri és büntető hatóságokat, hogy az előforduló s hivatalosan konstatált párbajozásokról az akadémiai hatóságot időnként értesítsék, a mit készséggel megtesznek, a mint egy időben tették is.

Szükséges továbbá, hogy a nem hivatalos úton tudomásra jutott kihívási s párbajozási esetek is haladéktalanul megállapittassanak s az isk. törvény a vétkeikkel szemben minden tekintet nélkül alkalmaztassék. Egyébiránt ez a baj nem szorítkozik Debrecenre, hanem általános az ifjúság körében és a legmagasabb körök rossz példaadása által is fokoztatik. Annyi azonban kétségtelen, hogy a párbaj-mánia legveszélyesebb alakot épen az ifjúság körében ölt, a hol a mellett, hogy az ifjak testi épségét és életét oktalanul veszélyeztetik, erkölesi tekintetben is depravatorra vezet, mert támogatására szolgál az erkölesi léhaságnak, a divatos szájhösködésnek, az éretlen hányivetiségnek, a tartalmatlan önteltségnek s a szerénység és erkölesi komolyság hátraszorítása mellett, a tapasztalatlan ifjak előtt illetéktelen súlyt kölesönöz azoknak, a kik nem is annyira közhatalosági fenytéket, hanem atyai nevelést érdemelének és a mi még ennél is nagyobb baj, a valódi

becsületről az ifjúság körében téves fogalmak keletkezésére szolgált alkalmat. Végül az is bizonyos dolog, hogy a társadalmi ferdeségek és előítélet kényelmes szolgálatára hajló nagyképűsködéssel s a túlhajtott uniformis kultusz tehetetlen töprenkedéseivel inkább ártunk, mint használunk, inkább fokozzuk, mint csökkentjük a bajt. Erély, bátorság, tiszta ész és meleg szív szükséges ahoz, hogy az efféle kakasviadalokat az ifjúság szemében is kellő értékükre leszállítva s a rakoncátlanoktól elemeket ártalmatlanokká téve, a baj kiirtására sikerrel közreműködhessünk. Részt kell venniünk e nemes munkában a humanismus szolgálatára kiválólag hívatott tényezőknél, lelkesnek tanárnak és tanítónak s ha a szülőknél is támogatásra találunk, mint ez esetben látjuk, a siker elmaradhatatlan. Szerkesztő.

Kegyves adomány.

Nagy lelki örömmre szolgál, hogy az egyházi ügyek iránt érdeklődő közönségnek ismét egy szép ajándékozásra tehetek jelentést. Kedves kötelességemnek tartom ezt a nyilvánosságnak is tudomására hozni, nem csupán azért, hogy egyházam nevében a köszönet és hála érzetét a megszokott formában nyilvánítsam és az egyház iránti buzgó szeretetnek s áldozó készségeknél mások előtt is megadjam az érdemet megillető elismerést: hanem azért is, hogy jelezzem ezáltal, miszerint a református áldozatkészségeknél ősi, nemes erénye még ma is sok kegyes lélekben fennen lobog, egyszersmind hogy a szép példának felmutatása másokat is ihlető erővel vonzzon egyházunk iránti lelkes ragaszkodásra és a hitbuzgalomnak tetteiben is megnyilatkozására.

Ujra egy kedvesen illatozó virágot tűzök abba a széles, nagy koszorúba, melyet a református közvélemény örvendő, egyértelmű elismeréssel nyújt özv. *Hegyi Mihályné* úrnőnek, a ki Isten iránti hálájától, vallásának s egyházának hitteljességétől indítatva valóságos, jótékony angyalként munkálkodik, az ország minden részében hintegeti a jótékony magvait, enyhítve a szükségeket, alapot rakva szép alkotásokhoz s ez által egyházunk történetében örökre emlékeztetéssé teszi nemes alakját.

Özv. *Hegyi Mihályné* úrnő a közel múlt napokban egy rendkívül díszes, értékes úrasztali kelyhet ajándékozott a géresi ev. ref. egyháznak, örök hála kötelezve ezzel maga iránt a hívek gyülekezetét. A magában is nagyértékű adománynak becsét kedvesen fokozza az a szép levél, a melylyel kísérte a nemes úrnő adományát s a melyből a mély vallásosság, a hit meggyőződése s az egyház iránti buzgó ragaszkodás oly meghatározó módon s oly erővel sugárzik ki, hogy azokat a szavakat egy lelkipásztor is méltóan ajkára vehetné a templomi szószéken. Még inkább fokozza az adomány értékét a gyöngéd, figyelmes gondoskodás, a mely az adományozás körülményeiben nyilvánult. Ugyanis a géresi ev. ref. egyház birtokában, illetve gondozása alatt immár 125 év óta van egy 203 esztendő, remek művű tömör ezüst pohár, a mely a fényes múltú, de az idők viharában elszéledt erdői egyházé volt s a mely pohár a géresi egyház kegyeletes atyafiságos őrizetére bízott volt s több mint egy évszázad óta az úrvacsora osztás céljaira használtatik. Az erdői főkegyház mostanában kezd épülni a múltak romjain, Isten megsegítő kegyelme és a buzgó lelkek fáradozásai folytán. Apostoli buzgalmu főgondnoka, *Virágh* Mihály járásbíró úr kevéssel ezelőtt örömmel telve jelentette a nyilvánosság előtt, hogy özv. *Hegyi*

Mihályné úrnő 200 forintos adománnyal segítette elő szent törekvéseit. Az újonnan elkészült s nemsokára felavatandó erdői imaház oltárára a géresi egyház is oda fogja helyezni a nagy multnak féltve őrizett emlékjelét, a 200 éves poharat. Midőn a fentnevezett úrnő erről a körülményről e sorok írójától értesült, azonnal elhatározás kelt lelkében s ígéretet tett, hogy a géresi egyháznak így előálló veszteségét kipótolja és a régi úrasztali pohár helyébe egy új serleget fog ajándékozni. Kegyes ígéretét íme tettel váltotta be s így szép jelet adta szeretetteljes érdeklődésének.

Midőn ezen adománnyal örömmel teszem meg a jelentést s úgy géresi egyháznak, mint magamnak nevében is hálás köszönetet mondok özv. *Hegyi Mihályné* úrnőnek: kérem Istent, hogy továbbra is árasztza minden áldását és kegyelmét a nemes keresztyén nőre s másokat is buzdítson fel az ő példányszerű buzgóságának követésére.

Géres, 1898. május havában.

ifj. *Balogh Ferencz*,
ev. ref. lelkész.

Válasz Eröss Lajos úr helyreigazítására.

Midőn a nagybányai egyházmegye lelkészi értekezletének „egyházi fegyelem gyakorlása” című javaslata összevont lényegét — tehát röviden — ismertettem, természetesen nem *privát nézetet* nyilvánítottam, gyűlési referációjában szerintem annak nincs is helye: hanem igenis a *lelkészi kar meggyőződését* tüntettem fel. A tárgyalás alkalmával voltak ugyan ellennézettek is, de a nagy többség a bizottság jelzett javaslatát fogadta el.

A mi *privát nézetem* illeti: kijelentem, hogy én a *kirekesztés* alatt a gyülekezetből való *teljes kizárást* értem, melynek következménye a *vallásos szertartásoktól való eltiltás és minden egyházi jogoktól való végleges megfosztás*, — így értette azt az értekezlet is; mert ha fegyelmi úton a gyülekezeti jogok gyakorlásától valaki ideiglenesen, bizonyos időtartamra, például megtérés, megjobbulás igazolásáig eltiltatik, ez *nem kirekesztés*, hanem a *jog gyakorlásának csak feltételes felfüggesztése*. Hogy az apostoli korban — a mikor gombamódra állottak elő az ámitók és hamis próféták — a kirekesztés szükségessége nem állott volna elő és hogy erre az apostolok — mint az idézett evangéliumi versek igazolják — ne utasították volna a gyülekezeteket: azt senki kétségbe nem vonta; de hogy tényleg *példa* is lett volna reá: következtetni lehet, reá mutatni nem, — így értette azt az értekezleti bizottság is. Theodosius császár nem az apostoli korban és csak *egy időre* volt eltiltva az úrvacsorától, ha szinte megérdemelte volna a végleges kirekesztést is.

Más idők voltak azok, sőt más idő volt a Kálvin szigorának korszaka is s épen a kor szelleme, az akkori viszonyok szüksége mentí némileg Servet tragikus végét is, a 16-ik században megtörténhetett, de a mi *Idvezítőnk* bizonyosan sem akkor, sem most nem úgy büntette volna a tévelygést. Kálvin sem úgy írta meg magyarországon a 19-ik század végén az institutiót. Legerősebb és leghatásosabb fegyverünk az a szeretet melyet *Megváltónk* hagyott örökségül, ezzel igyekezünk meggyőzni a gonoszt, ez volt álláspontja az értekezletnek. Hogy egyházunknak joga van az elvetemültek teljes kizárására — habár törvényeink ily büntetést elő nem írnak is — az kétségteljesen bizonyos, de kérdés célra vezető, üdvös hatású és kivihető — ma az a szigor és ha valahol nem itt alkalmazható — ama közmondás: *Summum*

ius summa injuria. Különben a K. D. javaslat is majd nem teljesen megegyezik a mi javaslatunkkal.

A tárgy mindenesetre nagyon alkalmas és méltó a megvitatásra, majd jövő egyházkerületi értekezletünkön tüzetesebben lehet hozzá szólni, addig is azt hiszem, hogy lelkésztársaink szívesen veszik ha E. L. kartársunk elismert alapos és *gyakorlati téren sikerrel érvényesíthető* eszméit közölni fogja.

r. l.

IRODALOM.

„Krisztus minden mindenkben. Alkalmi és közönséges egyházi beszédek.“ *II-ik kötet. Irta: Mindszenti Imre, sajtó-kazai ev. ref. lelkész. Miskolc; Wágner és Szelényi könyvnyomdája 1898. Ára 1 frt 40 kr.* „Ismét egy kötet különben is túlbő predikáció-irodalom számára s a dolog könnyebb végét kereső lelkészek nagy örömeire!“ „Pedig már maga *Mindszenti* sem dicsekedhetik azzal, hogy a mit közrebocsát, azokat mind az ő saját kincses házából hozta volna elő; részben *Talmage*, meg *Maclaren* nyomán dolgozott s így világos, hogy csak talmi aranynyal akar számolni, a mikor a predikáció — irodalom terén is ott állanánk már a valuta — rendezés küszöbénél.“ Bizonyos, hogy ismert nevű *nagy tudósaink* ezen s ezekhez hasonló „fogadj-istennel“ üdvözlök ezt a szerény egyházi beszéd kötet, még mielőtt abból csak egyetlenegy sort is elolvastak volna. Mi azonban a derék ifju szerzőt megvigasztaljuk. Az első ellenvetésre ugyanis a nyomós választ előszavában maga megadja a mikor „át van hatva attól a meggyőződéstől, hogy nekünk ev. ref. lelkészeknek ma is a szószer legfőbb erősségünk, a honnan a legnagyobb és legegészségesebb hatást gyakorolhatjuk gyülekezettünkre.“ Igaz beszéd ez minden ízében s ha időnk engedi, rövid időn be is fogjuk bizonyítani. A mi meg az *eredetiség* becsét és szükségét illeti? Emlékeztetjük a szigorú kritikusokat arra, hogy mikor hajdonában *Zvonarics* és *Nagy Benedek Pázmány Péternek* azt hányták szemére, hogy „*Kalauz*“ban *Béllármint* írta ki, a nagy jezsuita bizonyos büszkeséggel hivatkozott arra, hogy nem is akart új dolgokat hirdetni s eredetiséggel dicsekedni! „A pókháló nem jobb a lépesméznél — írja a *Kalauz* előszavában — noha s pók béliből szövi légyfogó hálóját a méh pedig különböző virágokról szedegeti mézét.“ Jól cselekedte tehát *Mindszenti* is, ha használta *Talmage*-t és *Maclarent*. Evangéliomszerű s éppen azért igaz tudományt hirdető beszédek azok, melyeket kiki gyönyörűséggel olvas és sikerrel használhat fel. Az aztán csak természetes, hogy a ki ilyen forrásokból merít, az rajta akkor is meglátszik, mikor *magát* állítja előnkbe mondván: „íme lássátok ez már én vagyok!“ Feleslegesnek tartjuk részletekbe bocsátkozni s e beszédek homilétikai vagy más külső szónoklati vagy művészi szempontokból boncolgatni. A beszédek jók s határozottan megérdemlik hogy az ifju írót pártfogoljuk. Van ebben a kötetben 22 rendszeres és független képpen 8 homilia-szerű predikáció. A szerző ismeri az evangéliumot; van pozitív hite s minden cífraságtól ment egyszerű, de egészséges formában ad arról tanuságot.

Adventi böjti imák és tanítások prot. lelkészek és tanítók használatára *Ince Dániel* és *Herepei Gergely* ev. ref. tanár és lelkész után, kiegészítve *Sántha*

Károly ág. h. ev. lelkész eredeti főimáival. Összeállította és rövid zárímákkal ellátta: *Feyér Gyula* ág. h. ev. lelkész. I-ső rész. Brassó 1898. 77 l. Ára? Tartalmaz 24 adventi imát, tanítást és záróimát. Az imák valamennyien költői lélek fölemelő alkotásai, a tanítások a várakozásteljes nagy napokhoz méltó s tartalmas gondolatokból vannak összeszerkesztve szoros vonatkozással előbb a Jézus élettörténetére, azután tanításaira. Kár, hogy a jóra való műnek *stylusa* kívánni valót hagy fenn és sok benne a sajtóhiba. Ohajtandó, hogy magán használatra nemcsak a lelkészek, hanem a könyv építő hatásánál fogva, mint e nemében nálunk egyetlen, a kegyes hívek is megszerezzék. A II-ik kötet ez évi jun. 30-ig jelenik meg s böjti imákat és elmélkedéseket fog tartalmazni. Még csak az a megjegyzésünk, miért ez az elnevezés: *főima*, mikor mellékima nincs? Maradjunk az eddigi elő- és utó (zár) ima elnevezés mellett!

A kegyelet oszlopa. Ily című műre hirdet előfizetést *Bod Károly* székelyudvarhelyi ref. pap és tanár. A kötet 10—12 nyomtatott ivre terjed és szerző eredet. művein (halotti imák, emlékbeszédek, temetési beszédek) kívül magában foglalja édes atyjának, legid. *albisi Bod Sándor* nyug. ref. papnak néhány emlék- s temetési beszédét és halotti imáját. A mű ára 1 frt s a pénzt f. évi ápr. hó 20-ig *Betegh Pál* lapszerkesztőhöz, Székely-udvarhelyre kell beküldeni.

A Luther-Társaság kiadványából 4 újabb füzetet kaptunk. 1. Szózat a jó magyar néphez. Versben írja S. 1 kr. 2. A ki a hitét eladta. Elbeszélés. Irta dr. Moravcsik Gyuláné 3 kr. 3. Enyém a bosszúállás. Elbeszélések. Irta Ludwig Emánuel 2 kr. 4. Az első máglya Elbeszélés a magyar reformáció előidejéből. Irta Rexa Dezső. 4. kr. Épületes, olesó olvasmányok a nép számára. Különösen vonzó és tanulságos közöttük: *Az első máglya*, mely mint érdekes korrajz is elismerésre tarthat számot.

A Lórántffy Zsuzsánna egyesület évkönyve 1897-ből. Budapest 1898. 39 l. A füzet a keresztyéni könyörülő szeretet gyakorlására és az erkölcsi élet felvirágoztatására (főleg a nők között) alakult egylet szép műveiről tesz bizonyosságot. Sok meleg ruhát, ennivalót, játékot, olvasmányt osztott ki az évfolyamán szegény gyermekeknek. Segélyezett összesen 1194 szegényt. Kiadott: tíz árva neveltetésére 690 frt 80 krt, pénzsegélyül 571 frt 15, ruházatra 436 frt 44 kr., élelmi szerekre 328 frt 54 kr. Összes kiadása volt 2892 frt 58 kr., bevétele 3844 frt 80 kr. Nem lehet eléggé ajánlanunk ez egyesületet a nemes szívű emberbarátok munkás szeretetébe. Különösen kívánatos, hogy az országban szanaszét minél több ilyen mű fiók-egyesület alakuljon. Erre törekszik a központi egyesület is.

A heves-nagykúnsági ev. ref. egyházmegye 1897. szept. 23-án Túrkevében tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve. Mezőtúr 1898. 136 l. A jegyzőkönyv azt mutatja, hogy kerületünknek ezen egyik legnépesebb egyházmegyéje gondos körültekintéssel kormányoztatik s csakis így érthetjük azt, hogy úgy a szellemi, vallás-erkölcsi mint anyagi állapotot illetőleg feltűnőbb hiányok nincsenek, ellenkezőleg a legtöbb helyen minden tekintetben dícséretes állapotokat találunk. Sajnáljuk, hogy a hely szűke miatt az érdekes esperesi jelentést főbb vonásaiban sem közölhetjük. Kiemeljük

mégis, hogy a nazarénizmus és baptizmus nem terjed, hívei legtöbben vannak Mezőtúron és Dévaványán. A valláserkölési élet előmozdításán nagyban munkálkodnak a lelkészek, két helyen (Török-szent-miklós és Madaras) van már szeretetegyesület, előbbi helyen szeretetház is. A lelkészi stolát a mezőtúri és tiszasassi egyház kivételével valamennyi megváltotta. Sajnos, hogy Dévaványán és Tiszasasson zavargások törtek ki, mikor a lelkészek is személyes insultusoknak voltak kitéve. A jegyzőkönyv külső kiállítása rendkívül csinos, úgyszólván mintaszerű.

A heves-negykúnsági ev. ref. egyházmegyei tanítóegylet 1897. júl. 14-én Kúnhegyesen tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Mezőtúr 1898. 45. l. A füzet a közgyűlés jegyzőkönyvének képesében két igen aktuális felolvasást is közöl. Az egyik a *socialismusról* szól és *Rácz Miklós*, kúnhegyesi lelkész széleskörű tárgyismeretét, szakavatottságát, éles látását és szép stílusát dicséri; a másik „A socialismus és az iskola” címmel *Farkas Imre* egyleti főjegyzőnek a kérdésre vonatkozó alapos tanulmányozásáról tanúskodik.

A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület névkönyve az 1898-ik évre. Összeállította dr. Tüdös István Sárospatak 1898. 135 l. Az eddigi alapon, lelkiismeretes utánjárással szerkesztett könyv, mely a kerület egyházainak statisztikai adatai mellett feltünteti még a sárospataki ev. ref. főiskola, a miskolci ev. ref. főgymn. és egyházkerületi felsőbb leánynevelő intézet s a rimaszombati egy. prot. főgymn. jelen állapotát. Végül összesített kimutatást közöl az egyházakról, valamint az alsó közep- és felsőiskolákról.

Fizika és fizikai földrajz a gymn. III. oszt. számára. Irta Makay István pápai ev. ref. főgymn. tanár. Ára 60 kr. Jó és hasznavehető tankönyv, melyet a hivatalos bíráló is dícsérettel ajánlott engedélyezésre. Ennek alapján a miniszter tankönyvül csakugyan engedélyezte is. A Franklin Társulat adta ki csinos kiállításban. Szívesen ajánljuk a tanintézetek, szaktanárok figyelmébe!

Magyar írók élete és munkái. Irta *Szinyei József*. Ezen, általunk eddig is füzetről-füzetre ismertett vállalatból megjelent újabban a VI. kötet 2. és 3. füzet *Keszler Kis* és *Kis-Klauzál* nevekkkel. Bennünket egyházi és iskolai szempontból ezen két füzetben közelebbről következő írók érdekelnek: Revicki István, Kézdivásárhelyi József, Kézy Mózes, Kecskés Dániel, Kines Gyula, Király Ernő, Király Gyula, Király József Pál, Kiss Ádám (2), Kiss Albert (2), Kiss András, Kiss Áron hegymegi (3), Kiss Bálint (2), Kiss Ernő, Kiss Ferenc egerpataki, Kiss Gábor, Kiss Gergely, Kiss János ág. ev. superintendes, Kiss János, pápai hittanár, Kiss József, debreceni főgymn. tanár, Kis József, pápai hittanár, Kiss Kálmán (hegymegi), Kiss Károly, Kiss Pál János, néptanító, Klamarik János. Az eddig megjelent 44 füzet 106 93 életrajzot foglal magában. Előfizetési árak: 5 füzetre 2 frt 50 kr. 10 füzetre 5 frt. Az I. kötet ára 10 frt, a II. k. 6 frt 50 kr. a III. k. 6 frt, IV. k. V. k. 6—6 frt. bérmentes küldéssel Hornyánszky Viktortól Budapestről. Ajánljuk ezen óriási szorgalommal és utánjárással készített nagy irodalmi vállalatot lapunk minden olvasójának pártfogásába.

Geschichte der Torzsaer Ortsgemeinde und Reform. Kirchengemeinde, von der Ansiedlung 1784. bis in die Gegenwart. Verfasst von Ludvig Kármán. Ára 1 frt. 1897. Uj-Verbász. 181 oldal. Részint a millenáris forduló, részint a püspöki körlátogatások alkalmából, élénk munkásságot fejtettek és fejtenek ki lelképásztoraink és tanítóink, az egyes gyülekezetek és iskolák multjára vonatkozó adatok gyűjtése körül s ezen a réven már több értékes monográfia került napvilágra. Ilyen jellegű a fent jelzett munka is, melyet Kármán Pál emeritus esperes és széles körben ismert nevű író fia Kármán Lajos haraszti lelkész szerkesztett és adott ki. A szokásos előszó után ismerteti röviden és általános vonásokban a települések okait és következményeit, különösbbe pedig a magyarországi telepítések történetét. Majd jellemzi II. József császárt, felemlítvén ezt az öreg embe- rektől hallott és — ha csakugyan igaz — érdekes adatot, mely szerint II. József egyszerű öltözetben Torzsa községben is megfordult, személyes tapasztalat szerzése céljából. A császár által 1782. szept. 20-án kibocsátott telepítési rendelet szövegének közlésével kapcsolatban érdekesen és vonzó modorban beszél el Kármán a pfalci örgrófságból kivándorlásra és hazánkban letelepülésre elszánt atyafiaknak készülődéseit, elindulását, fardalmas utazását és a többi telepek érintése közben Torzsára történt megérkezését. Bizonyára azoknak az ős telepeseznek java részben még most is élő unokái és ivadékaik, meghatottsággal fogják olvasni elődeinknek neveit a 32—35. oldalon. Sőt a magyar haza iránt való lelkes és önfeláldozó szeretetök fokozására is jelentékeny indokul fog szolgálni, ha a 47. és következő lapokon megörökítve látják azoknak a férfiaknak és ifjaknak a neveit, a kik az 1848/49-i szabadságharc folyamán mint nemzetőrségi tagok életüket is készek valának feláldozni a magyar hazáért. Az 1784 május 15-én telepített Torzsa nagyközség alapvetői hét évtized alatt annyira összefortak e hazával, hogy az ős magyarok vitézségével küzdöttek a legjobbak között. Értékes és elismerésre méltó munkát végzett az ifjú író különösbbe azzal, hogy a könyve kétharmadát alkotó XIII. fejezetben és a függelékben krónikai modorban megörökítette a torzsai ev. ref. egyház történeti multját s közölte a nagy fáradsággal egybeállított családi névsorozatot betűrendben. Az érdekelt körökben leendő közkelendőséget ezzel biztosította. Kármán monográfiája mind tartalmáért, mind célzatáért megérdemli a figyelmet és méltánylást. Dr. E. J.

Gracza György „Az 1848—49. magyar szabadságharc története” című öt kötetes munkája, melyet Lampel Róbert (Wodiener F. és fiai) fővárosi könyvkiadó, füzetes vállalatként indított meg, immár teljesen befejezve napvilágot látott. Nem tartozik e Lap feladatai közé, az ilyen történelmi munkák tüzetesebb ismertetése vagy bírálata; de mert e mű a szabadságharc felszázados fordulója alkalmából, szellemi monumentum gyanánt kíván szolgálni, részünkről is teljes méltánylással és örömmel jelezzük, miszerint e mű, egykorú okmányok és élő tanúbizonyságok adatai nyomán haladva, oly híven, éleken és érdekfeszítő modorban eszteli ama gyászos emlékü, de dieső időszak eseményeit, hogy mintegy szemünk előtt vonulnak el a szabadságharc hősei, füleink hallatára mennydörgik a szabadság, egyelőség, testvériség ígét s minket és magokkal ragadnak, lelkesítenek, buzdítanak és a győzedelem tudatában szent fellángolásra indítanak. Nagyban emeli a szöveg tartalmát a számos illusztráció is

műmelléklet, a melyek egy része a bécsi udvari ereklyegyűjteménytárból van lemásolva, más része Kreith Béla gróf értékes gyűjteményéből került elő. A munka rendszeres, tervszerű, arányos és sikerült kivitele alig hagy fenn kívánni valót. Az „Általános tájékoztató“ megkönyíti az öt vaskos kötet áttekintését s vértanuink és nemzeti hőseink életrajza méltóan fejezi be a nagy idők s nagy tények rajzát. Az ismert nevű könyvkiadó cég nem kímélt sem áldozatot, sem fáradságot, hogy méltó módon hozzájárulhasson a dicső emlékezetű 1848-nak az idén ünnepelt ötvenedik évfordulója fényéhez, miért is e munkára ismételtén felhívjuk olvasó közönségünk figyelmét. Megszerezhető ez öt kötet füzve 25, kötve 35 forintért, Lampel Róbert fővárosi könyvkereskedőnél (Budapest, Andrassy út) és minden más vidéki könyvkereskedésben is.

Megjelent a „**Protestáns Pap**“ című lap XIX-ik évfolyamának 2-ik száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Nagypénteken Széki Ákostól. — A kongruáról. Egy evangélikus paptól. — Hozsánna. (Virágvasárnap) Lévay Lajostól. — Nagypéntek. Papp Károlytól — A feltámadás hitéből eredő nagy boldogság (Husvét) Gulyás Benőtől. — A hit. (Husvét) Réz Lászlótól — Nagypénteki urvacsorai beszéd. Raffay Sándortól — Irodalom. Tantó Jánostól. — Egyházi tiszti választások. — Papválasztások. — Halálozások. — Szerkesztői mondanivalók. — Boríték. — A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 frttal, negyedévre 1 frttal. — Kaphatók még régebb évfolyamokból teljes példányok, a XVII. évfolyamból azonban az 1., 2., 3-ik számok teljesen elfogytak.

A „**Vasárnapi Ujság**“ május 22-iki száma 23 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „Igazságszolgáltatásunk három főembere“ (Szabó Miklós kuriai elnök, Vértessy Sándor budapesti kir. ítélőtáblai elnök és Hammersberg Jenő budapesti kir. főügyész arcképével). — „Alkonyodás.“ Költemény. Ambrozovics Dezsőtől. — Regénytár: „Dáma.“ Történeti körkép, írta Baksay Sándor (Kimmach László rajzaival). — „A francia zászló“ Verne Gyula új regénye (a francia kiadás eredeti illusztrációival). — „A Nemzeti Salon és a Képzőművészeti Társulat műcsarnoka“ Szüry Dénestől. — „A budapesti igazságügyi palota“ (képekkel). — „Friauli Instantanea.“ Úti jegyzetek. Delitől. — „A Kapverdi spanyol hajóraj“ (képpel). — „Gúnyrajzok az amerikai spanyol háborúról“ (képpel). — „A torpedózó hajó“ (képpel). — „Gladstone Vilmos“ (Gladstone arcképével és képekkel Gladstone életéből). — „Reményi Ede“ (arcképekkel). — „San Juan de Puerto Rico“ (képpel). — „Fornszek Sándor“ (arcképpel). — Irodalom és művészet, Közintézetek és egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg stb. rendes heti rovatok. A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre 2 frt, a „Politikai Újdonságok“-kal együtt 3 frt. Megrendelhető a Franklin Társulat kiadóhivatalában. (Budapest IV., Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“, a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre csak 1 frt 20 kr.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

60. Adatok

a füzegyarmati ev. ref. egyház történetéből.

A füzegyarmati ev. ref. egyházközség fekszik Békés vármegye északi részén a hajdani híres, most már jól kultivált s gazdagon termő szántóföldekké alakult „Sárrét“ tövében. Mint község igen régi eredetű. Egy, az egyház irattárában létező „Füzegyarmati krónika 1838.“ című könyvben, mely a tudós és bűvészellemű Gacsári István lelkész által nagy gondnal szerkesztetett, a 22-ik lapon ugyanis ez áll idézetképen az 1351-ik esztendőről, hogy: „a Zeghalmi archidiaconatusba esett Gyarmat részről János nevű pap (sacerdos) 5 azaz öt Garasokat fizetett a nagyvárad püspökségnek Dézmát.“ Ez arra mutat, hogy Gyarmat már a XIV-ik század közepén fennálló helység és papja s bizonyára temploma is volt. De ennél még egy régebbi kútfőre is hivatkozik az én derek elődöm az ő valóságos oknyomozó eljárással összeállított „Krónikája“-ban. Hivatkozik nevezetesen a Nagyváradon tartott tüzesvas itéletnek (Judicium ferri candentis) Regestrumára, melynek a 112-ik §-ában világosan fel van jegyezve, hogy „1210. esztendőben Garmoth helységből való Chequeu (Csekő) nevű Pristaldus vizsgálta meg a Chytmev (Csökmő) helységből való Eureusnak (Erős) és Bedának ugyancsak ezen helységből való Thumas és Manog ellen indított pereket, de akik Váradon magokba szállván nem adták magokat a Tüzes-vas Itélet alá, hanem megegyeztek.“ „Ime ezen dátumnál fogva — így folytatja aztán Gacsári István — ismét másoda messzire felmentünk már, egészen a XIII-ik század elejére, az Árpád familiájából volt II-ik vagy jeruzsálemi András királyunk idejére! már ekkor is hát nemesak fennállott Gyarmat, mint helység, hanem Pristaldus is lakott benne . . . De ennél már feljebb nem mehetvén a Füzegyarmat régiségének vizsgálásában, míg valahol több s messzebb vezető dokumentumokra találhatunk, addig ezekkel kell megelégednünk.“

Mikor vették be Füzegyarmat lakosai a megújított vallás tanait, annak idejét határozottan kimutatni nem lehet. Hanem van egy Urasztali pohara az egyháznak, melyre e szavak vannak metszve: VA: SA ISTVÁN 1635. „Legyen már e felírás akár a készítőnek vagy ajándékozónak neve, akár az akkori írás módja szerint a kezdő betűk alatt egész szók rejtvényén, jelentsenek bár valami mást, — annyi bizonyos, hogy az évszám rajta van s így 1635-ben itt prot. egyház volt, sőt hogy még ennél is előbb vihető, nemesak Gyarmaton, hanem környékének többi községeiben is a reformatio tanainak elterjedése, e mellett érvel a fentebb említett krónikában álló eme feljegyzés: „már mindjárt az 1522-ik esztendőben és így a reformatiónak a magyar hazába lett bejövetele után a második esztendőben a brandenburgiai Marchiónak Györgynek (aki birta akkor a gyulai várat és várost), nemkülönben a Maros és Körös vizek között fekvő tájékokon nagybirtoke földes uraknak Nadányi Istvánnak és Jaxit Péter özvegyének Annának szárnyai alatt Gálszécsi István (vagy Lampe szerint Gálszécsi Tamás) a gyulai ekklezsiának és oskolának legelső tanítója, majd ismét aztán 1531 táján a Nagyságos Massai familiának és Mágócsi Gáspárnak a gyulai vár commendánsának védelme alatt Ozorai Imre és Literáti Lukács nevű református prédikátorok által szembetűnő előmenetellel elterjedt az

egész Békésvármegyében a reformata vallás — a *Luther értelme szerint* ugyan először, de csakhamar Szegedi Kis Istvánnak (ki elébb a gyulai, majd a mezőtúri, majd ismét a békési iskolák és ekkleziák halhatatlan emlékezetű tanítója volt) fáradhatatlan törekedései s tanításai által a *Zvinglius és Calvinus értelme szerint*. Kivált pedig minekutánna az 1567-ik esztendőben a Debreceni Sinat alkalmatosságával a több túl a Tiszán levő esperességek között a makói és turi traktusok is a Helvetika Confessionak aláírták neveiket: attól az időtől fogva mind a Maros és Körös mentében, mind a Berettyó és Túr vidékein minden magyar ekkleziák reformáták vagy helvéciái vallástételt követők lettek.“

Első lelkészeül a füzes-gyarmati egyháznak Nyiregyházi Bálint van bejegyezve, „ki 1675-ben a Debrecenben tartott Synoduson ordináltatott ide Gyarmatra prédikátornak.“ Hogy ő előtte is voltak lelkészei ezen egyháznak, az a fentebbiekből önként következik. Mert ha itt jövele elterjedt a reformatio, bizonyára a nyájnak legeltetőjének is kellett lenni. Hogy Nyiregyházi Bálint meddig működött Gyarmaton, erről nincs adat, valamint homály fedi az egyház múltját is, különösen a XVII-ik század 2-ik felétől az 1712-ik év tájáig — mint e község „*második vagy mostani megüleséig*.“ Minek okát a török pusztítások s a bácskai ráczok dúlásaiban találhatjuk meg. Így ír idevonatkozólag Gacsári István: „Ezt az elpusztulásnak idejét nem úgy kell érteni, mintha az 1660-tól fogva 1712-dik esztendő tájáig *szüntelen egyfolytában tartott volna* és így mintha ezen egész idő alatt Gyarmat minden lakosok nélkül lett volna, mert hiszen úgy Nyiregyházi Bálint nem lett volna itt prédikátor 1675-ben, ami pedig bizonyos a Főtiszteletű Szuperintendencia jegyzőkönyvéből, hanem úgy, hogy az ellenség elmenetele után azok, akik megmaradtak, elszéledéseikből ismét visszavándoroltak elpusztult helyeikbe, és egy másik ellenség jöven ismét, most a tatárok és törökök, majd később az ifju Rákócy Ferenc támadásakor az ezen tájékokon 1700-nak elején darab ideig fel s alá kóborló s kegyetlen pusztító bácskasági ráczok, ismét szétoszlottak és egyik egy-, másik másfelé, ki merre látott, keresett magának búvóhelyet és menedéket. Lásd a *Püspökök életében Nográdi Mátyást*, aki épen ezen pusztulásnak idején püspök és egyszersmind bajomi prédikátor is volt itt a Sarréte melletti szomszédságunkban.“

Jellemző az akkori sokat szenvedett gyarmatiakra nézve, hogy e szomorú emlékü idők zaklatásai, csapásai között is ime mennyire ragaszkodtak elhagyott s elpusztult lakóhelyükhöz, mihelyt a viszouyok engedték, ismét visszazáltak a építették azt, míg ellenben a szomszédos helységek és egyházak mint Cséfy, Pázmány, Kis- és Nagy-Harang, Ósveny, Bucsa, Ecseg hihetőleg kisebb népességük s így erejük gyengébb volta miatt teljesen kimerülve, az ellenség pusztításainak végkép áldozataiul estek, többé fel nem épültek s kettő kivételével ma is Füzes-Gyarmat határában mint nagy puszták szerepelnek.

Hazánkban a török uralom alóli felszabadulás, majd a kuruc háborúnak a szatmári béke megkötésével lett végződése után, mint tudjuk, újabb élet kezdett felleudúlni s valamint általában az egész országban, úgy különösen ezen a vidéken is a sok felperzselt, porráégetett városok, helységek, ekkleziák Phönix módjára, poraikból, hamvaikból kezdtek felelevenedni. Gyarmat is ebben az időben kezdett romjaiból lassan-lassan

felépülni, teljesen lábraállni ezen a helyen, hol jelenleg is áll.

E községet mai nap is egy ér az u. n. Nagy-Ér szakasztja két részre, mely a Berettyó folyónak egész a 60-as években történt szabályozásáig mintegy élővíz csatornája volt; ez ér partjai dúsan tenyészett fűzfákkal, sőt egész fűzfásokkal, szép nyárfákkal vegyesen voltak benőve hajdan s nagy valószínűséggel innen nyerte Gyarmat „Füzes“ előnevét. A város pecsétjén is mintegy címerül ott áll a *fűz*, az itt elterült rétséget ábrázoló két nádkötettel s tövében egy gólyával és ily körirattal: „Füzes-Gyarmat város pecsétje 1803.“ Ezen érnek gátjától vagy partjától neveztetett el és hivatik még máig is községünknek az éren túl eső része „*túl a gáti*“, innesső része pedig „*innen a gati*“-nak.

Annyi bizonyos, hogy a nagy-künsági Tractusnak, melybe egykor Gyarmat kebeleztve volt — mátrikulájában nyilván iratik, hogy „Füzes-Gyarmat régi pusztulásából felépülvén, már 1712 táján valóságos Mater-ekklezia volt.“ Eszerint az 1712-ik esztendő az, melyet úgy nézhetünk, mint Füzes-Gyarmat második vagy újabb és mostani megülesének kezdetét. Ez időtől kezdve már több-több nyomra, hitelesebb adatokra találunk az egyház életére, történetére vonatkozólag, melyeket a következőkben kívánok előadni:

Lelkészek.

Lelkészek voltak a már fennebb említett Nyiregyházi Bálinton kívül Helmei Mihály 1712-ik esztendő táján, Szathmári Sámuel 1713—1716-ig. Szentandrási György 1716—1720; Óri József 1720—1724; Turi Sebestyén 1724—1732; Kállai István 1732—1742; Pap Ferenc 1742—1750. „Ennek idejében mondják, hogy megégett az ekklezia matriculája.“ Szilágyi György 1750—1761. „Ez a derék tiszteletes férfit volt az itteni matriculának legelső kezdője és mindenn ekkleziánkra tartozó dolgoknak szorgalmas feljegyzője; sok tekintetben pedig úgy, mint aki Vida János bíróval együtt az Isten házáat, az első vagy régibb templomot régi romladosásból kiépíttette, szennyéből kivetkeztette, a templom mellé tornyot is építtetett, azt haranggal ellátta, az Urasztalát is annak méltóságához illő készülékekkel felruházta és ékesítette, az azelőtti cserépedényeket mind ércedényekké változtatta volt e mi gyarmati ekkleziánknak mintegy státora és második megalapítója; a külszági akadémiákról haza jöve volt elébb karagi, később füzes-gyarmati lelkipásztor, innen ment a traditio szerint Török-Szent-Miklósról. Oláh Dadai András 1761—1763. Ez volt alapítója az itt maradókaiban máig is élő „Dadai Oláh“ családnak. Volt előzőleg dévaványai, körösladányi lelkipásztor is. Mogyorósi Sámuel 1763—1764. máj. 2-ig. Róla azt jegyzé fel Gacsári István, hogy „rövid lelkipásztorkodásánál többet nem tudunk.“ Én azonban a „Debr. Prot. Lap“ 1887. évi 6-ik számában azt olvastam, hogy „a Tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1764. május 2-án tartott gyűlésében Mogyorósi Sámuel, mint a traktus határozatának ellenszegülő az egyházból kirekesztetett. Bizonyára ezért kellett elhagynia lelkészi állomását. Úgy látszik, erről gyarmati utódainak nem volt tudomásuk! Pápai Hegyi János 1764-től 1779-ig; előbb tiszabadi lelkész volt 16 évig; Gyarmaton 15 évig szolgált s ekkor nyugalomba lépett, s még 19 évig élt saját házában, úgy azonban, hogy ezen idő alatt a Sákramentumok kiszolgáltatásában az utána következett lelkipásztorokkal részt vett halála órájáig. Meghalt 80 éves korában. Szondi György 1779—1790. Erről az van

feljegyezve, hogy volt tiszta-szent-imrei, kenderesi, török-szent-miklósi, majd mező-túri predikátor és a nagykunsági traktus esperese. Gyarmaton „hivatalából való kitétetése után“ esztendeig pihenésben volt Gyáni András házában. Innen ment Burára prédikátornak és ott halt meg is. Bonyhai Sándor 1790—1818; az ő idejében készült a mostani templom és torony. Hivataláról önként mondott le s mint ilyen 17 évig részt vett az Urvaesora osztásában. Gacsári István 1818—1847. A füzes-gyarmati „Kronika“ írója. Buzgó és szorgalmas lelkész. 1847—1848-ig Bán Zsigmond helyettes lelkész. Csánki Benjámín 1848—1884. Fekete Gyula helyettes lelkész 1884—1885. Szilágyi Márton 1885-től jelenlegi lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Érettségi vizsgálatok ideje,** egyházi elnökök és kormány-képviselők a tiszántúli ev. ref. egyházkerület főgyűlési üléseiben az 1897/8. tanév végén:

1. *Debrecen, junius 22—28.*

Egyházi elnök: D. Erdős József.
Kormány-képv.: Dr. Ballagi Géza.

2. *M.-Sziget, junius 10—16.*

Egyh. elnök: Zsigmond Sándor.
Korm.-képv.: Géresi Kálmán.

3. *Hódmező-Vásárhely, junius 15—18.*

Egyh. elnök: Kiss Áron püspök.
Balogh Ferenc.
Korm.-képv.: Dr. Székely György.

4. *Szatmár, junius 20—21.*

Egyh. elnök: Biki Károly.
Korm.-képv.: György Endre.

5. *Kisujszállás, junius 15—17.*

Egyh. elnök: Széll Kálmán.
Korm.-képv.: Dr. Heinrich Gusztáv.

6. *Mező-Túr, junius 20—21.*

Egyh. elnök: Dr. Öreg János.
Korm.-képv.: Vámosi Mihály.

— **Apró hírek. Főiskolánk akadémiai igazgatójává** az 1898/9. iskolai évre az akadémiai tanács f. hó 20. tartott ülésében Kovács Sándor dr. jogtanárt választotta meg. A theol. kar dékánja Csiky Lajos lett, a jogi karé pedig Bartha Béla dr. — **A nantesi ref. egyház** consistoriuma Franciaországban, f. hó 31-től jun. 2-ig különféle egyházi ünnepségekkel szándékszik megülni az 1598. ápril. 13. kibocsátott nantesi edictum emlékeztétét. — **A Kolosszári Ev. Ref. Theologiai Fakultás** internátusának ifjusági egylete „A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ és az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlései alkalmából 1898. évi junius hó 1-én a Lövölde helyiségeiben zártkörű nyári táncvigalmat rendez.

— **Accommodatio Transilvaniana.** Emlékeztünk rá, hogy néhány előfordult s az illetőkre nézve

elég kedvezőtlenül végződött praecedensből kifolyólag a legutóbbi konventen szóba jött a lelkészi minősítési táblázatok kiállításának az a módja, mely szerint ezek az erdélyi egyházkerületben egyedül a püspök által iratnak alá. A tárgyalás folyamán a konvent hangulata az volt, hogy útasítsák az erdélyi egyházkerület ezeknek a táblázatoknak a főgondnok által is aláírására s ekként a törvény szigorú betartására. A határozat kimondása előtt azonban Szász Domokos püspök úr indítványt tett, hogy hagyja ezt a kérdést a konvent arra az időre, a mikor majd a tiszántúli kerület véleménye is felterjesztetik s az erdélyivel együtt elbiráltathatik. És a konvent kétségtelenül „propter bonum pacis“ az indítványt elfogadta s a kérdést a napi rendről levette. Azt gondoltuk tehát, hogy ezek után Erdélyben is „konciliansabbak“ lesznek az emberek s a törvény és a többi kerületek gyakorlatához alkalmazkodni fognak. Csalatkoztunk! Ugy látszik Erdélyben az unio csak addig ér valamit — a vezetők előtt, — a míg azokat a híres specialitásokat nem érinti s hoz valamit a konyhára. Azontúl? Még a legjelentéktelenebb dolog is „noli me tangere“ mert „az uniora végzettségé lehet!“ Az „Erdélyi Prot. Lap“ 20-ik számában ugyanis azt olvassuk, hogy az „Igazgató tanács“ e kérdéssel május 14-ki ülésében ismételtén foglalkozott s felterjesztés tételét határozta el a közgyűléshez; **javasolva abban az eddigi gyakorlatnak a fentartását** s ezzel kapcsolatosan oly irányu kérés intézését az egyetemes konventhez, mely szerint a papi minősítés kérdésében az erdélyi és tiszántúli egyházkerületek között felmerült ellentétes törvénytárgyat eldöntését a legközelebbi zsinat által elintézendő tárgyak közé előjegyezni sziveskedjék. Tehát jegyezzük meg jól: most már nem elég, ha a tiszántúli kerület véleménye beérkezik is; pedig az erdélyi püspök úr a konventen csak ennek a bevárását kérte volt. Most már a dolog a konvent elé egyáltalán ne is tartozzék; hanem vigyük a zsinat elé! Mi a magunk részéről a kérdés érdemleges vitatásától ezúttal tartózkodunk. Különben is eléggé megvilágosította ez ügyet a konventen gróf Dégenfeld és a két Tisza. Egyet azonban kimondani kötelesek vagyunk. Mi annak az uniónak szívünkben örvendünk. És ezt nemcsak szóval mondjuk, de már eddig is **tettekkel és áldosatokkal** többször bebizonyítottuk. És ha így? Talán volna annak a mi elvárásunknak is valami kicsike-kis alapja, hogy Erdély is alkalmazkodjék hozzánk s ne vonuljon vissza újra meg újra annak a szerencsétlen 8-ik §-nak a sövénye mögé. Hiszen a jelen esetben ezt az alkalmazkodást saját papjainak jól felfogott érdeke is követeli, mert a tiszántúli kerület az általa elfoglalt állásponton kétségtelenül ide pályázó lelkészeket forma-hiba miatt **legjobb akarata dacára** sem fogja jelölhetni. S kérjük ki fogja majd ezeket kárpótolni? Vagy ki kárpótolta azokat, kik ez okon legszebb kilátásaiktól saját hibáikon kívül már eddig is és talán örökre elesének!? Az az „Igazgató tanács“ bizony semmi esetre sem. Ugyanazért tartsák az erdélyi lelképásztorok szárazon a puskaport arra a közgyűlésre; mert az alku zengzetes jelszavak alatt ugyan, de kizárólag az ő bőrökre megy.

— **A „Magyar protestáns irodalmi társaság“** 1898. évi május 31-én és jun. 1-én Kolozsvárott tartandó gyűléseinek rendje a következő: I. Választmányi ülés, május 31-én d. u. 4 órakor a Theologiai Fakultás tanácstermében. II. Közgyűlés, május 31-én d. u. 5 órakor a Theologiai Fakultás disztermében. Tárgyak: Jelentés a számadások megvizsgálásáról. Költségvetés

megállapítása. Elszámolás a koszoru és Házi kincstár 1897. évi kiadványairól. Bibliai Lexikon ügye. Kiadványaink 1898-ra. Választmány kiegészítése és részleges megújítása. Esetleges indítványok. III, Nagygyűlés jun. 1-én a Theologiai Fakultás disztermében. Az ülést d. e. 9 órákor isteni tisztelet előzi meg a bel-farkas-utcai templomban. Prédikál Kenessey Béla, a theologiai fakultás igazgatója. Prédikáció előtt és után karének. előadja a kolozsvári dalkör. A nagygyűlés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó beszéd. Hegedüs Sándor országgyűlési képviselő, társulati másodelnök. 2. Üdvözlő beszéd. Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspök. 3. Titkári jelentés. Szóts Farkas budapesti theol. igazgató, társul. titkár. 4. Felolvasás. Gr. Kuun Géza a M. T. Akadémia tagja. 5. Felvasás. Stropm László pozsonyi theol. akadémiai tanár. 6. Elnöki zárszó.

— **Egy tanár-író ünnepeltetése.** *Csengey* Gusztávot, az esperjesi ág. ev. kollégium theologiai dékánját, a kiváló költőt és írókat igazán szép megtiszteltetés érte. Középkolai s akadémiai tanári működésének 30 éves évfordulója alkalmából f. hó 22-én tanítványai és tanártársai kezdeményezéséből lelkes jubileumi ünnepélyt rendeztek, melyen részt vett a kollégium, a róm. kath. főgymnázium tanári kara, a kollégium ifjusága, Sárosvármegye főispánja, alispánja, Eperjes polgármestere, a kisdud-óvó intézet tanári kara s a városi közönség. Az ünnepélyt megelőzőleg a protestáns nőegylet küldöttsége üdvözölte a jubiléumt Mayer Endréné vezetésével, szép költeménnyel. Az ünnepélyen *Dedinszky* Aladár theológus tartott mindenkit megható, eszmékben gazdag beszédet, aztán tanítványai albummal örvendezteték meg. *Csengey* könyekig meghatva válaszolt s a bensőség-teljes hangulatot csak emelte *Hamvas* József volt esperjesi, most pozsonyi liceumi tanárnak szép üdvözlő költeménye. — Rendkívül örülünk a testvér-intézet érdemekben gazdag, szerény költő-tudósának ily méltánylásán, miben a társadalomnak a tanár érdemek iránti inpozans elismerését is látjuk benne.

— **Lehet-e keresztelni, mielőtt a szülők a gyermeket az állami anyakönyvbe be nem írták?** Bármilyen együgyűnek láttassék is ez a kérdés, bátrak vagyunk felvetni, mert egyik előkelő városi lelkészünk a minap előttünk úgy nyilatkozott, hogy ő „ugyan a gyermeket meg nem kereszteli, míg előtte bebizonyítva nincs, hogy az állami anyakönyvbe bevezetett.“ Nézetünk szerint az ilyen eljárás feltétlenül indokolatlan s éppen azért helytelen is. Mert az 1894-ik évi XXXIII-ik t.-c. 35-ik §-a csak annyit rendel el, hogy a gyermek születése a polgári anyakönyvezetónél legkésőbb a születéstől számított egy hét alatt bejelentendő. Azzal, hogy a gyermek meg van-e keresztelve vagy nincs, az állami anyakönyvvezető nem sokat törődik s hogy céltudatosan jár el így, bizonyítja az, hogy hivatolt törvényekben *keresztnevről* sehol szó sem tétetik; hanem a törvény igenis következetesen „*utónév*“ -ről beszél. A mi természetes is; hiszen p. o. a baptisták és nazarénusok már régidőtől kezdve nem kereszteltetnek, hanem csak anyakönyveztetnek. Így állván a dolog mi bizony minden további kérdezősködés és teketória nélkül minden gyermeket megkeresztelünk, amint elébünk hozzák, tekintet nélkül arra, hogy vajjon a polgári anyakönyvvezetónél bejelentett-e már vagy sem? Sőt rászoktattuk híveinket, hogy először mindig hozzánk jöjjenek s csak azután menjenek a polgári hivatalba. A minek aztán sok minden egyébtől eltekintve megvan az a praktikus haszna is, hogy a szülők által kiállított s tulajdonképpen csak egyházi célokra és az

adatok helyességének bizonyítására szolgáló keresztelési jegyekre a szülők törvényes házasságának bizonylatát is rávezetvén, azt a polgári anyakönyvvezető hitelesnek tekinti s a gyermek törvényes, vagy törvénytelen ágból származottságát minden további tanuskodás nélkül megállapíthatja. Mondhatjuk, hogy nagy könnyebbség ez mind a szülőre, mind az anyakönyvvezetőre. Egyébiránt az állami anyakönyvi törvények e tekintetben nem egészen következetesek. Mert a következetesség az lett volna, hogy ha az állam a maga anyakönyvében a keresztelés iránt annyira közömbös, hogy a „*keresztnevek*“ még csak az említést is kerülve-kerüli s a helyett mindig az „*utónévet*“ használja: el kellett volna merőben hagynia a gyermek és szülők *vallását* feltető rubrikát is. Tudunk rá példát, hogy más országokban így jártak el. A vallás megállapításának és bizonyításának a *joga* szerintünk az egyházakat illeti és nem az államot. Ezt szabadelvűségünknek teljes integritásával kimondhatjuk.

— **Mi lesz azután, ha a baptista vallás törvényesen elismertetik?** A „Prot. Egyh. és Isk. Lap“, amelynek helyzeténél fogva bő alkalmá van a miniszteriumban történő dolgokról megbízható tudósításokat nyerni, — valamelyik utóbbi számában azt írja, hogy a baptista felekezet törvényes elismerése immár rövid idő kérdése, mert a baptisták szövetkezetének ideiglenes bizottsága még 1895. január 15-ikén benyújtotta a vallás és közoktatásügyi miniszterhez a maga konfesszióját és egyházi szervezetét, melyre a miniszter 70132—1896. szám alatt határozatot is hozott, hogy e vallás hitelvei nem tartalmaznak olyast, ami a fennálló állami törvényekkel ellenkeznek; az egyházi szervezet azonban az 1895. évi XLIII-ik törvényekhez képest némileg módosítandó. — Mi e hírek a magunk részéről csak örvendeni tudunk s meginkább fogunk örvendeni, ha csakugyan így lesz. A mi álláspontunk e tekintetben tiszta és határozott. Mi ugyanis egy régi még az 1888-ik évben az alsószaboles-hajduvidéki egyházmegye lelkészértekezletén tartott és a lapokban is közzétett felolvasásunkban szóról-szóra a következőket mondtuk: „végre-valahára nekünk magunknak meg kell tennünk a lépéseket, hogy a baptisták hitvallásukat haladéktalanul készítsék el, az államhatalomnál hivatalosan mutassák be s a titkos aknamunkával felhagyva, magukat s világ és közelebb-ről a református egyház előtt nyíltan ismertessék meg s úgy az állam, mint saját érdekökben minden gyanút oszlassanak el.“ Ugyauakkor azt is mondtuk, hogyha „felekezeti szabadelvűségünkhöz egyedül méltó ezen cselekvés terére lépünk: csakis akkor hiszünk, várunk és reménylünk olyan fordulatot, mely a baptismus által benyelt nasarenismus végleges leszerelésével egy jelentőségű leend. Mert merjük állítani azt is, hogy ha ez a lopva-nősző-szekta az elismert vallásfelekezetek sorában helyet foglal, azonnal tehetetlenül széthull, vagy zátonyra jut. A világosság minden lopva-nősző penészgombáak halálos ellensége“ stb. Nohát amit mi meg nem tettünk, megteszik most ők magok. — Nagyon jól van; szervezkedjenek; legalább véglegesen le tudunk és le is fogunk velök számolni. Eddig a kezünk meg volt kötve; majd ha el lesznek ismerve, tudni fogjuk a kötelességünket. Különben igen jól fogják cselekedni, ha már most jó előre egy kollegium alapítására, tanítóképző intézet berendezésére is gondolnak, mert reméljük és ígérhetjük nekik, hogy nemcsak egyházi, hanem iskolai ügyeinket és másnemű anyagi viszonyainkat is *teljesen elfogjuk* és *akarjuk különíteni*. Nekünk ugyan

e félkegyelmű atyafiak, — akiknek elveit, aki *alaposan* ismeri, jól tudja, hogy mily szégyenletes ostobaságban leledzenek ezek, — valami nagy dicsőségünkre eddig nem igen váltak. Jövőre pedig le fogjuk őket a nyakunkról rázhatni, mint a kullancsot. — Várjuk a törvényes elismerést.

— **A 15 kros tanítói nyugdíjadó az ismétlődő tankötelesek után.** Az 1891-ik évi XLIII. t.-c. 10. §-a így szól: „A nyugdíj és gyámalap jövedelmei közé felveendő a népoktatási tanintézetekbe járó tankötelesek után hozzájárulás címén évenként fizetendő 15 krajcár. Ezen hozzájárulási díj első sorban a szüléktől szedendő be, második sorban *az iskolafenttartóktól.*” Már most egész a legutóbbi időig homályfedte nyílt kérdés volt, ha vajjon az ismétlődő iskolás növendékek „a népoktatási tanintézetekbe járó tankötelesek” közé számíttatnak-e s a 15 krajcáros nyugdíjadó alá felvétessenek-e? És ezt a nyílt kérdést a miniszter akként döntötte el, hogy *jövőre nézve* az ismétlődő iskolák ezen adó alól igenis fel lesznek mentendők, (hogyne? mikor ismétlődő iskolák tulajdonképpen már ma sincsenek; azoknak helyébe a *gazdasági* iskolák lépven!) *de visszamenőleg egész a törvény keletkezéséig a törvény azokra is alkalmazandó s a 15 kr. minden az elmúlt évek alatt ismétlődő iskolába járt tanköteles után kivétel nélkül bessedendő.* Meglehető aggodalmat szülő döntés ez, mely az egyházak pénztárát, ha nem vigyázunk, könnyen zavarokba hozhatja. Mert az valószínű, hogy a legtöbb egyház az ismétlődő iskolásnövendékek után sohasem fizetett s így az adó e címen igen-igen összegyűlt. Arra meg így évek után gondolni sem lehet, hogy ez az adó így utólagosan az illető szülőktől hajtassék be. Marad tehát, hogy fizesse meg az *iskolafenttartó* s éppen itt jön düllőre a kérdés. A mi véleményünk az, hogy nem az egyházak, hanem a községek kötelesek e fizetésre. Mert azok az ismétlődő iskolák soha sem voltak egyházi, hanem *községi* intézmények; a mit bizonyít az is, hogy azok vezetéséért a tanítóknak a honoráriumot a legtöbb helyen nem az egyház, hanem a község szolgáltatta ki s a kánonica visitatio azokra az ismétlődő iskolákra soha rá se hederített. De különben a községi jelleg magában a hivatolt t.-c.-ben is jelezve van. Ha hát a tanítóknak az ismétlődő iskolákban végzett munkájokért *még rendes honoráriumot sem az egyházak fizettek:* nem fogjuk magunkra vállalni az ismétlődő tankötelesek után járó 15-ros nyugdíj-adót sem. Ez igen világos.

— **Ritka felekezeti türelem.** Sváje nemcsak a legmiveltebb, de egyszersmind a legtürelemesebb ország is Európában. Fényesen igazolja ezt a következő történetecske, a melyet egyik odavaló lapból olvasunk. A protestáns Bernből néhány család a lucerni kántonba, Maltersbe költözött át, hol az isteniszteletet csak egy magán lakásban tartották, a mely kevésbé volt alkalmas a hívek befogadására. A kath. plebános ezt megtudván, saját templomát ajánlotta fel a berni eretnekeknek minden olyan esetben, mikor nagyobb közönségre számítanak. De nemes gondolkozású papjához hasonlóan mutatta be magát e gyülekezet is. Midőn a protestánsok egy harmonium beszerzése végett aláírást indítottak meg, a gyűjtőiven a katolikusok épenolyan számmal sorakoztak mint a protestánsok. Ha egy magyar plebános és gyülekezet ekként járnának el, vajjon mit szólnának hozzá a püspökök s e ténnyel milyen kommentárral kísérik a klerikális lapok?

— **Lutheránus túlhajtás.** A német protestánsok úlhajtott orthodoxismusának szembeszökő jelenségeit

nem egyszer van alkalmunk észlelni. Nem régen jelent meg egy predikáció gyűjtemény lelkészek használatára, a melyben egyebek között eme szavakat olvashatjuk: „Holnap — mondja a szónok — ott lesz az oltáron az úr keresztje mellett az ő teste is a szent kenyérben.” Egy német író szavai szerint a lutheránus egyháznak főleg a Sákramentomokra vonatkozó nézete alig különbözik a római felfogástól és a 19-ik század végén érdekesen jellemzi a lutheri orthodoxiát.

— **A nestoriánusok konvertálása.** A közelebbi múlt hetek folyamán több külföldi lap közölte, hogy Mar Yonan püspökkel közel 15,000 persa nestoriánus tért át az orthodox orosz egyházba. A konvertálásnak indokul azt a körülményt hangsúlyozták, hogy egyedül csak az orosz protectorátus alatt találhatják fel azt a hathatós védelmet, a mely őket az ellenséges szomszédok, különösebben pedig a kurdok ellenében megoltalmazhatja. Érdekes, hogy az orosz szent zsinat Mar Yonan püspöknek fokozott évenkénti összeget ajánlott fel az esetre, ha a még nestorián hithez tartozó atyafiai között az orthodox egyház érdekeit szem elől téveszteni nem fogja. Ezuttal talán nem lesz fölösleges megemlíteni, hogy a XVI-ik század közepén az addig egységes nestorián egyház két ellenséges részre szakadt szét. Az előtt ugyanis az volt szokásban, hogy a patriarkha még életében kijelölte a maga utódját; rendszerint vagy unokaöccsét, vagy pedig más közeli rokonát. 1552-ben azonban a patriarkha halála után Mosulban (város a Tigris mellett) összegyűlt püspökök közül némelyek a patriarkha jelölési jogát elvetvén, választást eszközöltek. A régi gyakorlathoz ragaszkodtak a hegyvidéki és az urumiai síkságon lakó nestoriánusok mintegy 81.000; ellenben az új párthoz állottak a kurdok, a kik mint chaldeaiak lettek ismeretesek és számok közel 36,000.

— **Kérelem.** Lapunk legközelebbi, 21. számának expediálása körül sajnos tévedés történt. Sok számba a két külön iv helyett 2 ugyanazonos ivet tettek, ami miatt a lap az illető t. előfizetőkre csonka, de mi sem vehetjük hasznát az itt maradt iveknek. Fölkérjük tehát az érdekelteket, sziveskedjenek a felesleges ivet keresztkötés alatt, 2 kros bélyeggel címünkre haladéktalanul visszaüldeni, felírva a boríték szalagra a visszaküldő nevét és lakását is és mi a legközelebbi példánnyal a hiányzó ivet szintén eljuttatjuk. Fogadják szívesességükért előre is őszinte köszönetünket.

— **Halálozás.** Lapunk zártakor mély megilletődéssel vesszük azt a lesújtó hírt, a mely áldott szívű ősz püspökünk, főt. Kiss Áron úr családi gyászáról, gyöngéden szeretett testvére Kiss Gedeon szatmári főkapitány elhunytáról értesít bennünket. A megbodogult derék férfi, kit ő Felsége épen a múlt évben tüntetett ki a Ferenc József-rend lovagkeresztjével, végig küzdött volt szabadságharcunkat, majd egy félszázadon át Szatmár városának és Szatmár vármegyének volt egyik kimagasló, szereplő alakja. Nyájas modora, előzékenysége, szeretetreméltó lénye köztisztelet, becsülés és ragaszkodás tárgyává tették az egész megyében. A kibocsátott gyászjelentés következőleg hangzik: „Hegymegi Kiss Berta és férje Rápolti Nagy Endre, Ilona leányával, továbbá Hegymegi Kiss Ilona és férje Végh Gyula s egyetlen testvére Hegymegi Kiss Áron és számos rokonság nevében, fájdalomtól megtört szívvel tudják felejtethetlen édes jó atyjuk, a legjobb nagyatyja, szeretetapósuknak, a jó testvérnek: Hegymegi Kiss Gedeon, Szatmárnémeti szab. kir. város rendőrkapitányának, a Ferenc József-rend lovagkeresztésének, az ev. ref.

egyház presbyterének, Szatmár vármegye főjegyzőjének, stb. 1898. évi május 26-án reggeli 4 órakor, 8 napi kínos szenvedés után, életének 75-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogult földi részei 1898. május 28-án d. u. 4 órakor fognak a Majláth utca 4. számú házától az ev. ref. szertartás szerint a vasut melletti sírkertben örök nyugalomra tétetni. Áldás és béke lengjen áldott porai felett! Szatmár, 1898. május 26. Adjon a gondviselés enyhületet aggastyán püspökünk mélyen megsebzett testvéri szívének; mérhetlen vesztesége közepet hadd találjon kárpótlást a tisztas alakját környező osztatlan kegyeletben s nagyabecsülésben.

Közgazdaság.

Az „Anker“ élet- és járadék biztosító társaság, Bécsben április 14-én tartotta XXXIX. rendes közgyűlését gróf Falkenhayn Ferencz ur ő nagyméltósága elnöklése alatt.

Mint a számadási jelentésből kitűnik, az 1897. évben 10208 ajánlat nyújtott be 24,656.786 frt 41 kr. tőkére és 17.807 frt 47 kr. járadékra és 7923 szerződés 19,020.346 frt 16 kr. tőkére és 15.392 frt 35 kr. járadékra létesített. Az év végén érvényben volt 84,717 biztosítási szerződés 239,750,553 frt 32 kr. tőkével és 117.221 frt 63 kr. járadékkal.

Az 1897. évben halálesetekért, visszavásárlásokért életeti- és járadék biztosításokért 1,621.247 frt 75 kr. a nyereségrészesüléssel kötött haláleseti biztosítások osztlék-alapjaiból és a minimális eredményel garantizált túlélési csoportok alapjaiból az üzleti nyereségből a társaság által adott összeg hozzászámításával . . . 1,973.817 frt 39 kr. a nem garantizált túlélési csoportok alapjaiból . . . 1,416.811 frt 35 kr.

Összesen . . . 5,011.876 frt 49 kr. fizettetett, míg a tartalékok szabályszerű emelésére fordított . . . 6,092.895 frt 66 kr.

A biztosítottak előnye kitűnik abból, hogy a nem garantizált túlélési csoportok tagjai évi részletekben befizetett 780,037 frt 79 kr. betétért 1,416.811 frt 35 krt, a garantizált túlélési csoportok tagjai a biztosított összegben kívül a garantizált tőke 13 százalékát kapták, míg az A) osztlékterv szerint halálesetre biztosítottak az évi díjnak 25 százalékát, a B) osztlékterv szerint (emelkedő osztlék) biztosítottak az évi díj 9, illetve 12 százalékát kapták nyereségrészesüléssel gyanánt.

A biztosítéki vagyon a számadási jelentés szerint a díjtartalékokból (biztosítéki alap) 54,683.190 frt 52 kr. összegben, továbbá a részvény-

tőkéből . . . 1,000.000 frt — kr. és a tőketartalék, különtartalék és az 1897. évi nyereségből átutalt 3,144.053 frt 40 kr. összegből áll, összesen . . . 58,827.243 frt 92 kr.

A társaság összes vagyona . . . 61,930.327 frt 28 kr. A vagyon elhelyezése a törvényes határozmányoknak teljesen megfelelően történik és ingatlanokból, pupillaris jelzálogköcsönökből és pupillaris értékpapirokból áll, melyekből Magyarországra esik:

Magyar értékpapirokban . . . 8,233.267 frt 05 kr. Jelzálogköcsönök magyarországi ingatlanokra (6,786.408 forint becsértékben) . . . 2,759.600 frt — kr.

továbbá a társaság háza Deák-tér

6. sz. a. (Anker-udvar) . . . 531.884 frt 40 kr. 32.966 frt 17 kr. tiszta jövedelemmel tehát összesen . . . 11,524.751 frt 41 kr.

A részvényesek között osztlék és felülosztlék gyanánt 200.000 frt osztatik ki; a nyereségrészesüléssel biztosítottak osztlék-alapja és a garantizált túlélési csoportok javára 100.000 frt utaltatik és a rendkívüli tartalékok emelésére 150.000 frt fordittatik.

Az 1897. évben a nyereségrészesüléssel biztosítottaknak és a felosztásra kerülő garantizált túlélési csoportok tagjainak nyereségrészesüléssel gyanánt 524.885 frt 63 kr. fizettetett ki.

Ő Felsége uralkodói jubileuma alkalmából 10.000 frt a tisztviselők és szolgák nem nyugdíjképes özvegyei és árvái segélyezésére létesítendő alap javára adományoztatik.

Az igazgató-tanácsból kilépő gróf Zichy Jenő ur ő nagyméltósága az igazgató-tanács tagjává ismét megválasztatott.

Az 1897. évi szelvény f. hó 15-től kezdve 100 frttal váltatik be a társaság pénztáránál.

TARTALOM-JEGYZÉK: Pünköszt ünnepén. Sass Béla. — Közérköseink s a lelkipásztor hivatása. Szunyogh Szabolcs. — A kolozsvári papválasztáshoz. Somodi István. — K ö z - é l e t ü n k : Kérelem a debreczeni kollégium akadémiai nagytiszt. és tekintetes tanári karához. Egy apa. — Kegyes adomány. Ifj. Balogh Ferencz. — Válasz Eröss Lajos ur helyreigazítására. r. l. — I r o d a l o m. — Adatok a fűzesgyarmati ev. ref. egyház történetéből. — Külö n f é l é k. — K ö z - g a z d a s á g. — Hírdetések.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskolánál a természet- és mennyiség-tani tanszékre pályázat hirdettetik.

Heti órák száma 20.

Javadalmazás 1200 frt fizetés és 200 frt lakbér, mely évnegyedes részletekben előlegesen fizettetik. A megválasztott az 1894. évi XXVII. t.-cz. alapján létesített nyugdíj- és gyámintézetnek jogosult és kötelezett tagja.

Pályázhatnak a természet- és mennyiség-tanból középiskolára képesített ev. ref. vallásu tanárok.

Kellő okmányokkal felszerelt kérvények folyó évi június hó 27-ig az intézet igazgatóságához juttatandók.

A megválasztott köteles állását folyó évi szeptember hó 1-én elfoglalni s ezt az iskolai év folyamán el nem hagyhatja.

Végzett, de oklevelet még nem nyert egyének is pályázhatnak, azonban megválasztásuk esetében csakis oklevelük megszerzése és egy évi sikeres működés után állandósíttatnak.

Kelt Debreczenben, 1898. május hó 13-án.

Kiss Albert,
az igazgatótanács elnöke.

Pályázat

a mándi (Szatmárm.) IV. oszt. lelkészi állomásra.

A szatmári egyházmegyében fekvő, IV-ed osztályu, 322 frt javadalmu, mándi lelkészi állomásra a pályázati kérvények f. évi június hó 19-ig a szatmári ev. ref. esperesi hivatalhoz (Győrtelek) beadandók. Megjegyeztetik, hogy az innen előléptetett lelkész az iskolát is vezette s az államilag kiegészített 400 frt tanítói fizetést is élvezte. Rendkívüli segílyt is nyert ez évben 150 frtot.

Debrecen, 1898. május 23.

püspök helyett:

Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskolánál a német nyelvi tanszékre pályázat hirdetik.

Heti órák száma 20; ezen óraszám kere-

tében a megválasztott a német nyelven kívül tanítani köteles esetleg más tantárgyakat is.

Javadalmazás 800 frt fizetés, 200 frt lakbér, mely évnegyedes részletekben előlegesen fizettetik. A megválasztott az 1894. évi XXVII. t.-cz. alapján létesített országos nyugdíj- és gyámintézetnek jogosult és kötelezett tagja.

Pályázhatnak nyelv és történelmi szakból képesített polgári iskolai ev. ref. vallásu tanítónők; német nyelvből mesternői oklevéllel bírók előnyben részesülnek.

Kellő okmányokkal felszerelt kérvények folyó évi június hó 27-ig az intézet igazgatóságához juttatandók.

A megválasztott köteles állását folyó évi szeptember hó 1-én elfoglalni s ezt az iskolai év folyamán el nem hagyhatja.

A megválasztott, ha a német nyelvből mesternői oklevele nincs, köteles ezt egy év leforgása alatt megszerezni, mert csakis ezen oklevél megszerzése s egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

Kelt Debreczenben, 1898. május hó 13-án.

Kiss Albert,
az igazgatótanács elnöke.

AZ „ANKER”

élet- és járadékbiztosító-társaság.

Igazgatóság:

Bécs, I., Hoher Markt II.

(Anker-hof)

Magyarországi vezérképviselőség:

Budapest, VI., Deáktér 6. sz.

(Anker-udvar)

a társaság saját házaiban.

Olcsó díjak, nagyon kedvező feltételek, a képzelhető legnagyobb biztonság.

Összes vagyon 1897. év végén 124 millió korona.

Biztosított tőke 1897. év végén 480 „ „

Eddigi kifizetések 202 „ „

A osztalékterv szerint nyereményosztalék 5 év után évenként.

B „ „ „ már 3 év „ „

A nyereményosztalék **A** osztalékterv szerint évek óta az évi díj 25%-át teszi ki, **B** osztalékterv szerint az 1894. évben biztosítottak az évi díjak 12%-át, az 1895-ben biztosítottak az évi díjak 9%-át kapták.

Előnyös kiházasítási és vegyes biztosítások.

Mindennemű haláleseti-, életseti- és járadékbiztosítás.

Prospectussal és felvilágosítással szolgál a fenti magyarországi vezérképviselőség, hová ügynökségek iránti ajánlatok: intézendők, valamint a társaság ügynökei.

Debreczeni főügynökség: Főuteza, Szalay-ház.

JÓNÁS MÓR.